

”POHDITAAN ENEMMÄN VANHEMPIEN KANSSA YHDESSÄ ASIOITA”

Mannerheimin Lastensuojeluliiton
mentalisaatioperustaisen vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen käyneiden
ammattilaisten kokemuksia koulutuksen merkityksestä

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Sosionomikoulutus, Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Kevätlukukausi 2021

Taina Salminen

Tekijä	Taina Salminen	Vuosi 2021
Työn nimi	”POHDITAAN ENEMMÄN VANHEMPIEN KANSSA YHDESSÄ ASIOITA” Mannerheimin Lastensuojeluliiton mentalisaatioperustaisen vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen käyneiden ammattilaisten kokemuksia koulutuksen merkityksestä	
Ohjaaja	Mari Korhonen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Vahvuutta vanhemmuuteen[®] ja Lapsi mielessä[®] -vanhempainryhmien ohjaajakoulutuksen käyneet sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan ammattilaiset kertovat koulutuksen merkityksestä sekä millaista jatkokoulutusta tai muuta tukea he kokevat tarvitsevansa ylläpitämään koulutuksesta saamaansa reflektiivistä työotetta. Tutkimuksellisen työn tavoitteena oli saada tietoa koulutuksen kehittämistä varten. Työn tilaaja oli yksi MLL:n piirijärjestöistä.

Laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin verkkokyselyn avulla. Keskeisenä tietoperustana käsiteltiin mentalisaatioteoriaa, reflektiivistä kykyä ja reflektiivistä työotetta sekä koulutuksen ja vanhempainryhmien toimintaa ja tavoitteita.

Tutkimustulosten mukaan koulutuksen kerrottiin olleen merkityksellinen ammattilaisten työlle ja ammatillisuudelle sekä ryhmätoiminnan olevan merkityksellistä vanhemmille. Tukea koettiin tarvittavan pääosin omalta työorganisaatiolta. Johtopäätöksenä todetaan koulutuksen vaikuttaneen positiivisesti ammattilaisiin sekä vanhempainryhmien kautta vanhempiin. Ryhmätoiminnan toteutumiseksi työorganisaatioissa tarvitaan lisää ymmärrystä ennaltaehkäisevän toiminnan merkityksestä lasten ja lapsiperheiden hyvinvointiin.

Avainsanat mentalisaatio, reflektiivinen työote, vanhempainryhmän ohjaajakoulutus, vanhempainryhmä

Sivut 50 sivua ja liitteitä 4 sivua

Author	Taina Salminen	Year 2021
Subject	Participants' experiences of the Mannerheim League for Child Welfare training for leaders of mentalization-based parent groups	
Supervisor	Mari Korhonen	

ABSTRACT

The aim of this thesis was to explore the views of the social welfare, health care, and education professionals who have participated in the mentalization-based Families First group leader training of Mannerheim League for Child Welfare (MLL): Vahvuutta vanhemmuuteen® and Lapsi mielessä® group leader training, regarding the importance of the training. In addition, the aim was to explore what kind of further training or other support they need in order to maintain the reflective approach to work they gained in the training. The purpose of this research-based thesis was to gather information for the development of the training. The commissioner was one of the MLL's district organizations.

A qualitative research method was used, and the data were collected using an online survey. The theoretical background deals with mentalization theory, reflective functioning, reflective approach to work, and the operation and aims of the training and the parent groups.

The results show that the training was significant to the work and professionalism of the professionals and the group activities were important to the parents. The respondents told they mostly needed support from their own work organizations. It is concluded that the training has had positive effects on the professionals, and on the parents, through the parent groups. In order to implement parent groups, the work organizations need to have more understanding about the significance of preventive activity to the well-being of children and families.

Keywords mentalization, reflective approach to work, parent group leader training, parent group

Pages 50 pages and appendices 4 pages

Sisälllys

1	Johdanto	1
2	Mentalisaatio, reflektiivinen kyky ja kiintymyssuhdeteoria.....	3
2.1	Mentalisaatioteoria.....	3
2.2	Reflektiivinen kyky ja reflektiivinen funktio.....	4
2.3	Kiintymyssuhdeteoria, kiintymyssuhdemallit ja varhainen vuorovaikutus	5
2.4	Vanhemman mentalisaatiokyky ja reflektiivinen kyky	7
2.5	Ammattilaisen reflektiivinen työote	9
3	Vahvuutta vanhemmuuteen ja Lapsi mielessä -ryhmät.....	11
3.1	Vahvuutta vanhemmuuteen® ja Lapsi mielessä® -ryhmänohjaajakoulutusten toiminta ja tavoitteet	13
3.2	Ryhmien toiminta ja tavoitteet	14
4	Aikaisemmat tutkimukset.....	15
5	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja toteuttaminen	18
5.1	Tutkimuskysymykset, tarkoitus ja tavoitteet.....	19
5.2	Laadullinen tutkimus.....	19
5.3	Verkkokysely aineistonkeruumenetelmänä	20
5.4	Aineiston analyysi induktiivisen sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla	21
5.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	25
6	Tutkimuksen tulokset	26
6.1	Ryhmänohjaajakoulutuksen merkitys koulutettujen kertomana.....	26
6.1.1	Merkitys koulutetun työlle ja ammatillisuudelle	27
6.1.2	Ryhmätoiminnan merkitys vanhemmille	30
6.2	Millaista jatkokoulutusta tai muuta tukea ryhmänohjaajakoulutuksen käyneet kertovat tarvitsevansa	32
7	Johtopäätökset	34
7.1	Tulosten tarkastelu tutkimuskysymyksiin peilaten.....	34
7.2	Tulokset suhteessa koulutuksen tavoitteisiin.....	35
7.3	Tulokset suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin.....	37
7.3.1	Koulutuksen merkitys koulutetun työlle ja ammatillisuudelle	37
7.3.2	Ryhmätoiminnan merkitys vanhemmille	38
8	Pohdinta	40
	Lähteet.....	47

Kuvat, taulukot ja kaavat

Kuva 1. Reflektiivisen kyvyn vahvistuminen ja eteneminen (Viinikka ym., 2014b, s. 108).

Taulukko 1. Analyysiesimerkki alakategorian muodostumisesta yläkategoriassa ”Ryhmiä merkitys vanhemmille” tutkimuskysymyksen ”Mitä koulutuksen käyneet kertovat koulutuksen merkityksestä” osalta.

Taulukko 2. Analyysiesimerkki alakategorian muodostumisesta yläkategoriassa ”Tuen tarve” tutkimuskysymyksen ”Millaista tukea tai jatkokoulutusta koulutetut kokevat tarvitsevänsä” osalta.

Taulukko 3. Jatkokoulutukseen osallistuminen ja tuen tarve, kyselyn kysymykset 9 ja 10 (liite 2).

Liitteet

Liite 1 Sähköpostitse toimitettu saatekirje kyselyyn valituille

Liite 2 Webropol-kysely

1 Johdanto

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) mentalisaatioperustaiset Vahvuutta vanhemmuuteen ja Lapsi mielessä -vanhempainryhmämallit ovat vauva- ja taaperoperheille tarkoitettua ennaltaehkäisevää ja ennalta vahvistavaa toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan vahvistavasti vanhemmuuteen, vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä koko perheen vuorovaikutukseen ja hyvinvointiin.

MLL on yhteisö, joka muodostuu keskusjärjestöstä, kymmenestä piirijärjestöstä ja 548 paikallisjärjestöstä. Piirijärjestö on alueensa paikallisyhdistysten tuki ja alueellinen vaikuttaja. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2020) Piirijärjestöt järjestävät Vahvuutta vanhemmuuteen® ja Lapsi mielessä® -ohjaajakoulutuksia. Koulutukset ovat rekisteröityjä tavaramerkkejä ja niiden haltija on MLL. Piirien järjestämä koulutus sekä ryhmäohjaajien toiminta perustuvat mentalisaatioperustaiseen reflektiiviseen työotteeseen. Koulutusta markkinoidaan ja myydään kunnille ja järjestöille sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon työntekijöitä varten. Tavoitteena on, että ammattilaiset tukevat koulutuksessa omaksumallaan työotteella vanhemmuutta ja vanhempien turvallista vuorovaikutusta lasten kanssa sekä ryhmätoiminnassa että omassa asiakastyössään. Ryhmäohjausmalli perustuu parityöskentelyyn.

Ollessani harjoittelussa syksyllä 2019 erään MLL:n piirijärjestön toimistolla, sain kuulla heidän opinnäytetyöntarpeestaan koskien vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksia. Ihmisen mieli ja ennaltaehkäisevä toiminta perhetyössä kiinnostavat minua, joten tartuin aiheeseen suurella mielenkiinnolla. Mielestäni varhaisen ennaltaehkäisevän ja ennalta vahvistavan työn merkitys tulisi tunnustaa yhteiskunnallisesti ja siihen tulisi panostaa. Opinnäytetyön aiheen pohjustamiseksi sain olla mukana yhden piirijärjestön järjestämässä ryhmäohjaajien koulutuksessa kahtena päivänä syksyllä 2019. Työssäni käytän lähdemateriaalina myös piirijärjestön koulutusmateriaaleja.

Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia sitä, mitä erään piirijärjestön järjestämän Vahvuutta vanhemmuuteen® -perheryhmän sekä Lapsi mielessä® -vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen

käyneet ammattilaiset kertovat koulutuksen merkityksestä sekä millaista jatkokoulutusta tai muuta tukea he kokevat tarvitsevänsä ylläpitämään reflektiivistä työtötta.

Aihe on tärkeä: jokaisella sosionomilla, kuten muillakin sosiaali-, terveys- kasvat- ja opetusalan ammattilaisilla, tulisi olla ymmärrys mentalisaatiosta, ja reflektiivisen työtteen tulisi olla yksi heidän tärkeimmistä työvälineistään. Reflektiivinen työote on asenne ja taito kohdata toiset ihmiset myötätuntoisesti, kunnioittavasti, uteliaasti, avoimesti ja ei-tietäen (Viinikka ym., 2014a, ss. 67—69). Jokainen ihminen kaikissa olosuhteissa ja iästä riippumatta tarvitsee myötätuntoista kohtaamista sekä kokemuksia kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta.

Aihe on myös ajankohtainen, sillä lasten, nuorten ja perheiden pahoinvointi lisääntyy. Hyvinvoinnin tukeminen olisi kuitenkin mahdollista aloittaa jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Sen avulla voitaisiin vähentää paitsi yhteiskunnan taloudellisia kuluja, myös yksilöiden sekä yhteisöjen pahoinvointia ja inhimillisiä tragedioita.

Ryhmämuotoinen varhainen vanhemmuuden tuki on yhteiskunnallisesti hyvin tärkeää. Sen avulla voidaan tukea perheiden jaksamista ja lasten mielenterveyttä. Kun vanhemmat pitävät lapsen mielen mielessään ja ovat läsnä vuorovaikutuksessa, antaa se hyvän pohjan turvallisen kiintymyssuhteen syntymiselle, joka puolestaan kannattaa lasta läpi koko elämän.

Ammattilaisen työtteen ja vanhempainryhmien sekä vanhemman reflektiivisen kyvyn merkityksen ymmärtämiseksi opinnäytetyön teoriaperustassa avataan käsitteet mentalisaatio ja reflektiivinen kyky sekä reflektiivinen työote. Lisäksi on tärkeää ymmärtää myös niihin liittyvät kiintymyssuhdeteoria sekä varhaisen vuorovaikutuksen merkitys. Tietoperustassa avataan myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhe- ja vanhempainryhmien sekä ryhmänohjaajakoulutusten historia, teoriaperusta ja tavoitteet.

Työssäni käytän Mannerheimin Lastensuojeluliitosta vakiintunutta lyhennettä MLL. Ryhmätoiminnasta, joka pitää sisällään sekä vanhempain- että perheryhmiä käytän käsitettä vanhempainryhmä.

2 Mentalisaatio, reflektiivinen kyky ja kiintymyssuhdeteoria

Kalland (2014, s. 28) sanoo brittiläisen psykoanalyytikon Peter Fonagyn olevan mentalisaatioteorian kärkihahmon. Fonagy, Gergely, Jurist & Target (2004) ovat sanoneet mentalisaatioteorian kehittyneen vahvasti kiintymyssuhdeteorian näkemysten pohjalta (Kauppi & Takalo, 2014, s. 17). Kiintymyssuhdeteoria puolestaan perustuu John Bowlbyn ajatuksiin sekä tutkimuksiin ja eri kiintymyssuhdemallit on eritellyt tutkimuksissaan Mary Ainsworth (Kauppi & Takalo, 2014, ss. 17–18). Mentalisaatio on ”yläkäsité” ja reflektiivinen kyky käytännön toimintaa, joka perustuu mentalisaatioon (Kalland, 2014, s. 31). Myös reflektiivinen työote perustuu mentalisaatioon (Viinikka ym., 2014a, s. 67). Näin ollen mentalisaatioteoria, kiintymyssuhdeteoria ja kiintymyssuhdemallit sekä reflektiivinen kyky ja reflektiivinen työote liittyvät toisiinsa.

2.1 Mentalisaatioteoria

Kallandin (2017, s. 131) mukaan Fonagy (1991) määritteli mentalisaation ”kyvyksi pohtia tietoisia ja tiedostamattomia tunteita ja ajatuksia itsessä ja toisessa”. Hän mainitsee Fonagyn myös myöhemmin kytkeneen mentalisaatiokäsitteen mielen teoriaan (theory of mind), joka ”viittaa yksilön olettamukseen, että toisen yksilön toiminnan tai käyttäytymisen takana on motiivi, tavoite tai tunne.” Larmo (2010, s. 616) määrittelee mentalisaation olevan kyky pitää mieli mielessä, oma ja toisen. Hänen mukaansa mentalisaatiolla tarkoitetaan ”kykyä nähdä itsensä ja toinen olentoina, joilla on omat halunsa, uskomuksensa ja päämääränsä”. Keinänen (2019) on puolestaan ottanut käyttöön englanninkielisille termeille mentalizing, mentalization (mentalisointi, mentalisaatio) suomenkielisen vastineen ”mielentäminen”, joka saattaa kuvata ainakin maallikolle paremmin mielessä tapahtuvaa tapahtumaa.

Laitisen (2017, s. 59) mukaan mentalisaatio on yksinkertaisesti ilmaistuna kykyä nähdä itsensä omin silmin, mutta myös toisten silmin, minän ulkopuolelta. Laitisen mukaan mentalisaatiokykyä on myös ymmärtää toista kuten tämä ihminen ymmärtää itseänsä, ikään kuin toisen sisäpuolelta. Hänen mukaansa mentalisaation avulla nämä kaksi näkökulmaa voidaan pitää mielessä rinnakkain. Laitinen mainitsee myös yhdeksi mentalisoinnin tärkeimmistä peruseriaatteista

väärinymmärryksen sietämisen ja erehdysten hyväksymisen niin itsessä kuin toisessakin. Lisäksi toinen peruseriaate mentalisaatiossa hänen mukaansa on se, että kukaan ei voi olla aina oikeassa tai tietää kaikkea.

Mentalisaatio on sekä kykyä että halua huomioida itsen ja toisten mielen tiloja. Se on kyky pohtia toisen ihmisen näkyvän reagoinnin ja käyttäytymisen takana olevia erilaisia mielen tiloja, kuten tunteita, ajatuksia, kuvitelmia, uskomuksia ja aikomuksia. Toisen ihmisen todellista kokemusta ei voi kuitenkaan varmuudella koskaan tietää, joten mentalisaatio on myös kyky arvostaa tällaista pohdintaa siitäkin huolimatta. Myös kuvittelemisen kyky sisältyy mentalisaatioon ja se on siten vahvasti taustalla myös luovuudessa. (Pajulo ym. 2015, s. 1050)

Laitisen (2017, ss. 67–68) mukaan: ”Hyvä mentalisaatiokyky muuttaa omaa käyttäytymistä hienotunteisemmaksi, suuremmaksi mutta kuitenkin kohteliaammaksi. Se tekee ihmisestä muuntautumiskykyisen, auttaa kasvamaan, kehittymään ja syventämään toisen ymmärrystä hienovaraisemmaksi.” Empatia toisia ihmisiä ja itseä kohtaan sekä tunteidensäätelykyky sisältyvät mentalisaatioon. Hyvä mentalisaatiokyky parantaa omien tunnetilojen säätelykykyä ja itsensä rauhoittamista, ja luo siten joustavuutta sekä vakautta ihmissuhteisiin. Se parantaa myös ymmärretyksi tulemisen ja toisen ihmisen ymmärtämisen todennäköisyyttä. (Pajulo ym., 2015, s. 1051)

2.2 Reflektiivinen kyky ja reflektiivinen funktio

Reflektiivinen kyky voidaan nähdä myös mentalisaatioon perustuvana käytännön toimintana, jolloin mentalisaatio on yläkäsite ja reflektiivinen kyky siihen liittyvää toimintaa (Kalland, 2017, s. 134). Mentalisaatiota on, kun ihminen pohtii omaa tai muiden mielensisäistä maailmaa ilman puhetta tai toimintaa kaikessa rauhassa. Reflektiivinen kyky taas edellyttää paitsi pohtimiskykyä, myös ponnistelua toimia toisen hyväksi. Se on myönteistä mielen ponnistelua ja toimii vuorovaikutusta ylläpitävänä ja suojaavana tekijänä. (Kalland, 2014, s. 31)

MLL:n piirijärjestön vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksessa varhaiskasvatuksen professori, sosiaalityön ja perhetutkimuksen dosentti, lastenpsykoterapeutti Mirjam Kalland (henkilökohtainen tiedonanto, 19.9.2019) sanoi reflektiivisen kyvyn olevan kykyä ajatella ja ymmärtää tunnetiloja itsessä ja toisissa, kykyä ymmärtää tunteiden ja tarpeiden vaikutus yksilön käyttäytymiseen sekä se, että tunteita voi yrittää peittää eikä toisen mieli ole luettavissa. Hän sanoo reflektiivisen kyvyn olevan myös erilaisten näkökulmien tavoittamista ja ymmärtämistä sekä kehityksen kautta tapahtuvien muutosten ymmärtämisenä eli ihminen ymmärtää esimerkiksi aikuisen ajattelevan kehittyttyään ja ymmärryksen lisääntyttyä eri tavalla kuin hän on ajatellut lapsena. Hänen mukaansa myös tunnetilojen tunnistaminen ja yhteensovittaminen on osa reflektiivistä kykyä. Lisäksi hän mainitsee sen olevan toisen erilaisuuden ja erillisyyden tavoittamista ilman kuviteltua mielen yhteyttä (separateness of mind). Reflektiivinen kyky on hänen mukaansa myös ”tuoreutta”, uutta näkökulmaa eli kykyä vaihtaa näkökulmaa ja ajatella sen vastakohtaa, mitä itse valmiiksi ajatteli.

Tieteellisessä tutkimuksessa, erityisesti vanhemmuustutkimuksessa, käytetään mentalisaatiokäsitteen rinnalla käsitettä reflektiivinen kyky tai reflektiivinen funktio (reflective function, RF). Reflektiivinen funktio on mitattavissa oleva taito, jonka arvioimiseksi on kehitetty erilaisia haastatteluun ja kyselykaavakkeeseen perustuvia menetelmiä. (Kalland, 2017, s. 134)

2.3 Kiintymyssuhdeteoria, kiintymyssuhdemallit ja varhainen vuorovaikutus

Pajulon & Pyykkösen (2011, s. 77) mukaan Fonagy on sanonut: ”Ihmisen mieli rakentuu ja kehittyy biologisista lähtökohdista, kehon tuntemuksista ja hoivakokemuksista riittävän hyvässä inhimillisessä vuorovaikutuksessa”.

Ensimmäisen elinvuoden aikana lapselle syntyy aikuisen ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutuksen myötä mielensisäisen oletus yhdessä olemisen tavasta. Tätä kutsutaan kiintymyssuhdemalliksi. Varhainen vuorovaikutus ja sen perusteella lapselle syntyvä kiintymyssuhdemalli liittyvät keskeisesti mentalisaatioon. Ilman mentalisaatiota malli on pysyvä

aikuisuuteen saakka, ja ihminen reagoi stressitilanteissa tämän lapsena syntyneen oletuksen mukaisesti kaikissa ihmissuhteissaan. (Mattila & Rantala, 2019, s. 92)

Kiintymyssuhdeteoria kuvaa vauvan ja hoivaajan välistä tiivistä tunnesuhdetta sekä sen muodostumista. Kiintymyssuhteen tehtävät ovat ensinnäkin vauvan eloonjäämiseen liittyvä läheisyys hoivaajaan ja toisekseen lapsen psyykkinen kehitys: lapsen tarve turvallisuuteen, jatkuvuuteen ja siihen, että joku pitää lapsen mielen mielessään. Oppiakseen säätelämään tunteitaan, lapsi tarvitsee kokemuksen läheisyydestä ja turvallisuudesta. (Kauppi & Takalo, 2014, s. 17)

Lapsen kiintymyssuhde voi olla muodostunut turvalliseksi, jolloin lapsen tarpeet on huomioitu ja hän voi luottaa sensitiivisen vanhemman olevan tarpeen mukaan saatavilla (Kauppi & Takalo, 2014, ss. 17–19). Pajulon & Pyykkösen (2011, s. 77) mukaan Goldberg on sanonut: ”Turvallisella kiintymyssuhteella on suotuista vaikutus tunnesäätelyyn, oppimiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Turvallinen kiintymyssuhde liittyy hoitajan riittävän herkkään ja lapsen tarpeita ymmärtävään huolenpitoon”.

Turvaton kiintymyssuhde muodostuu, jos vanhempi ei ole paikalla lapsen tarvitessa häntä, vaan lapsi joutuu pärjäämään itse tunteidensa ja tarpeidensa kanssa, joita ei kuitenkaan pysty itse vielä säätelämään. Tällöin lapsen toimintakyky heikkenee. Ainsworth sekä Main & Solomon ovat eritelleet ja määritelleet turvattomiksi kiintymyssuhteiksi välttelevän, ristiriitaisen ja jäsentymättömän eli organisoimattoman kiintymyssuhteen. (Kauppi & Takalo, 2014, ss. 17–19)

Mäntymaan & Puuran (2011, s. 283) mukaan kiintymyssuhdemalleilla on taipumus jatkua sukupolvesta toiseen ja ihmissuhteesta toiseen. Heidän mukaansa Benoit & Parker ovat tutkimuksissa osoittaneet, että vanhemman mielikuva kiintymyssuhteestaan hänen omiin vanhempiansa on yhteydessä vanhemman ja hänen lapsensa kiintymyssuhteeseen. Vanhempien on kuitenkin mahdollista muuttaa ja kehittää tunnesuhteita omassa perheessään kiinnittämällä huomiota omaan ja lapsen väliseen vuorovaikutustapaan (Kauppi & Takalo, 2014, ss. 19–20).

2.4 Vanhemman mentalisaatiokyky ja reflektiivinen kyky

Kallandin (2014, s. 26) mukaan vanhemman mentalisaatiokyky tarkoittaa sitä, että vanhempi pohtii lapsensa kokemuksia, tarpeita, ajatuksia ja tunteita sekä myös omia ajatuksiaan ja tunteitaan sekä niiden vaikutusta vuorovaikutustilanteisiin. On todettu, että vanhemman mentalisaatiokyky ja sensitiivisyys vaikuttavat lapsen kehitykseen (Sourander ym., 2016, s. 52). Lapsi saa ymmärtävää hoivaa ja huolenpitoa, joka tukee hänen kasvuaan ja kehitystään, sitä enemmän, mitä parempi mentalisaatiokyky hänen vanhemmallaan on (Viinikka ym., 2014c, s. 121).

Vanhemman ollessa riittävästi läsnä ja kiinnostunut lapsestaan sekä hänen mielenmaailmastaan tapahtuu lapsen mentalisaatiokehitys samalla luonnostaan ja huomaamatta (Kalland, 2014, s. 33). Mattila ja Rantala (2019, s. 27) toteavat, että lapselle kokemus siitä, että aikuinen pitää häntä mielessään on erityisen tärkeää. Heidän mukaansa mielessä pitäminen tarkoittaa lapsen havainnoinnin perusteella tehtävää lapsen tarpeiden ja tunteiden huomioimista arjen tilanteissa, jonka kautta ”maailma näyttäytyy lapselle turvallisena, ennustettavana ja mielenkiintoisena.” Lapsen varhainen käsitys itsestään rakentuu aikuiselta saadun tunneviestin kautta eli se, millainen mielikuva, sisäinen ajatus, aikuisella on lapsesta vaikuttaa hänen käytökseensä lasta kohtaan (Mattila & Rantala, 2019, s. 42).

Vanhemman reflektiivisyyden vahvistuminen auttaa vanhempaa pitämään lapsen ainutlaatuiset kokemukset ja tarpeet mielessään (mental holding) sekä kehittää vanhemman kykyä nähdä lapsen tunteiden ja ajatusten olevan yhteydessä, mutta kuitenkin erillisiä vanhemman omista tunteista ja ajatuksista. Reflektiivisyyden vahvistuminen auttaa myös ”ajattelemaan tunteita ja tuntemaan mitä ajattelee” (thinking about feeling and feeling about thinking). (Kalland, henkilökohtainen tiedonanto, 19.9.2019)

Pajulo (2004, ss. 2544–2545) sanoo, että reflektiivinen kyky kehittyy toisten kehittyneempien mielten varassa eikä se ole synnynnäinen. Siksi vauva hänen mukaansa tarvitsee ympäristön, jossa oman ja toisen mielen ymmärtäminen voi kehittyä, ja varhaisten ihmissuhteiden tehtävänä onkin

järjestää vauvalle sellainen. Pajulo kuvaa reflektiivisen kyvyn näkymistä äidin käyttäytymisen tasolla: varhaisessa vuorovaikutuksessa äiti peilaa vauvalle takaisin tämän tunnetilaa kasvoillaan kuvailemalla sitä samalla vauvalle ääneen sopivasti liioittelemalla, jolloin ”lapselle käy selväksi, että äiti ymmärtää ja vastaanottaa hänen tunteensa, mutta äidin tunnetila on siitä erillinen”.

Mattilan ja Rantalan (2019, s. 28) mukaan moni lasta odottava alkaa pitää lapsen mieltä mielessään jo raskausaikana. Vanhemman mielessä voi siis jo silloin nousta esiin hänestä erillinen ja yksilöllinen lapsen ääni ja näkökulma. Heidän mukaansa raskaana oleva äiti mentalisoi lasta jo esimerkiksi omia elämäntapojansa ja ruokavaliotaan tarkistaessaan ja muuttaessaan.

Fonagy ja muut sekä Slade ovat todenneet, että vanhemman kyky säädellä ja sietää omia tunteitaan on erityisen tärkeää, sillä se auttaa häntä sietämään ja säätelemään myös lapsen tunnekokemuksia (Sourander ym., 2016, s. 53). Aikuisen maltti säilyy, kun hän osaa erotella tunteensa ajatuksistaan ja tunnistaa omat aikomuksensa, joten mentalisaatiokyky lisää myös hänen omaa hyvinvointitunnettaan (Mattila & Rantala, 2019, s. 106). Viinikka ym. (2014c, s. 121) sanovat tutkimusnäytön osoittaneen, että erityisesti riskiperheissä vanhempien mentalisaatiokyvyn vahvistuminen lisää koko perheen hyvinvointia.

Lasta mentalisoivan aikuisen pitäisi katsoa omaa toimintaansa ulkopuolisen, lapsen, näkökulmasta ja lapsen toimintaa lapsen näkökulmasta. Aikuisen tulisi miettiä, mitä lapsen käytöksen takana on, sekä huomata, sanoittaa ja jakaa tunnetiloja. Tarvittaessa aikuinen puuttuu lapsen käytökseen, mutta miettii myös lapsen aikomusta ja ideaa. Tällä tavoin toimien aikuinen kannattelee lasta. Lapsen mentalisaatiokyky kehittyy suhteessa aikuiseen ja sen kehittyminen alkaa jo vauvaiässä mentalisaatiokykyisen vanhemman hoitaessa. Vanhempi arvailee omassa mielessään, mitä vauva saattaa tarvita, haluta ja yrittää ilmaista. Mentalisaatiokykyisten lasten hyvät taidot omien tunteiden säätelyssä, toisten ihmisten käyttäytymisen ymmärtämisessä sekä sosiaalisissa suhteissa vaikuttavat myös stressittömämpään oppimisen tapaan ja kykyyn selvittää elämän vastoinkäymisistä joustavammin. (Mattila & Rantala, 2019, ss. 35—37)

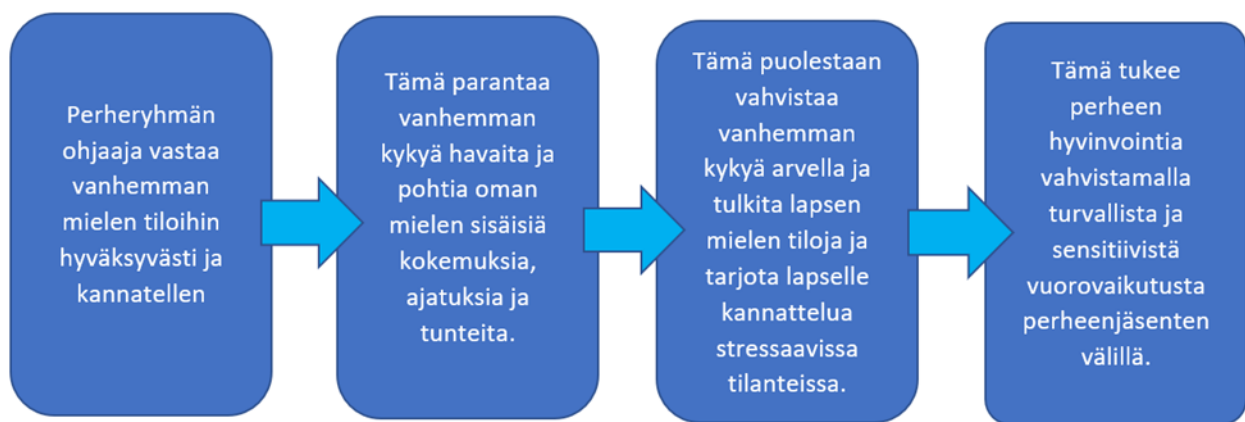
2.5 Ammatilaisen reflektiivinen työote

Reflektiivinen työote perustuu mentalisaatioon. Siinä on olennaista työntekijän arvostava, hyväksyvä ja kiinnostunut kohtaaminen perheen kanssa. Se perustuu kohtaamisen, läsnäolon ja ihmisarvon kunnioittamiseen ja peruselementtinä siinä on myönteisellä tavalla utelias ja empaattinen mielen tila. (Viinikka ym., 2014a, ss. 67–68)

Salo & Kauppi (2014, s. 76) kuvaavat reflektiivisen työotteen perustan muodostuvan työntekijän tietoisesta pyrkimyksestä rakentaa asiakkaan kanssa suhde, joka on turvallinen, ihmettelevä ja myötätuntoinen. Heidän mukaansa tällaisen suhteen turvin työntekijä voi keskittyä sisällöllisesti tutkimaan ja vahvistamaan eri perheenjäsenten reflektiivistä kykyä perheitä tavatessaan. Salon & Kaupin mukaan vanhemman kykeneminen tarkastelemaan omaa ja lapsensa tilannetta edellyttää, että vanhempi tai perhe voi kokea olonsa turvalliseksi ja työntekijällä voikin olla kaksi erilaista roolia tämän tunteen säilyttäjänä. Näitä rooleja Salo & Kauppi kuvaavat nimillä turvasatama ja turvapesä.

Reflektiivinen työote ilmenee Salon & Kaupin (2014, ss. 79–84) mukaan muun muassa työntekijän heittäytymisenä vuorovaikutukseen, uteliaisuutena ja toisen mielen tavoittelemisena, huumorina ja leikkisyytenä, myötätuntona sekä ei-asiantuntija-roolina. Tällä he tarkoittavat tilan antamista vanhemman omalle asiantuntijuudelle, mutta ei kuitenkaan oman ammattiroolin torjumista. Reflektiivisen työotteen omaksunut työntekijä ei heidän mukaansa välttämättä anna suoraa vastausta vanhemman kysymyksiin, vaan asettuu pohtimaan asiaa vanhemman kanssa yhdessä, sillä ”reflektiivisen työotteen perustavoite on auttaa vanhempia saamaan itselleen yleistä neuvokkuutta, kykyä rauhassa miettiä erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja valita niistä eri tilanteisiin paras ratkaisu”. Salo & Kauppi sanovat, että työntekijällä tulee olla myös kyky korjata vuorovaikutuksessa tapahtuneita väärinymmärryksiä. Reflektiivisen työotteen yhtenä tavoitteena on heidän mukaansa ”vahvistaa vanhempien tai koko perheen kykyä ymmärtää vuorovaikutussuhteita.”

Reflektiivisen työotteen avulla työntekijä tukee vanhemman mentalisaatiokykyä, joka tukee myös lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Työntekijän toiminnan avulla vanhemman kyky eläytyä lapsen kokemuksiin kasvaa. Vanhemman mentalisaatiokyky vaikuttaa muun muassa lapsen tunne-elämän ja sosiaalisen sekä kognitiivisen kehityksen vahvistumiseen. Reflektiivisen vanhemmuuden ansiosta lapsi voi tuntea olevansa arvokas ja rakastettava omana itsenään. (Viinikka ym., 2014b, ss. 119–120)

Kuva 1. Reflektiivisen kyvyn vahvistuminen ja eteneminen (Viinikka ym., 2014b, s. 108)

Viinikan ym. (2014b, s. 97) mukaan Fonagy & Adshhead (2012) ovat sanoneet kaikkien perheiden kanssa työskentelevien tarvitsevan mentalisaatiokykyä päivittäin, ja siksi olisi tärkeää, että kaikilla työntekijöillä olisi mahdollisuus kouluttautua reflektiiviseen työotteeseen. Heidän mukaansa tämä koskee myös hyvän mentalisaatiokyvyn omaavia työntekijöitä, sillä ei ole aina itsestään selvää, että kykyä pystyy hyödyntämään työssä. Mentalisaatiokyvyn ja reflektiivisen työotteen kehittäminen ja niiden hyödyntäminen vaatii heidän mukaansa tietoista ponnistelua ja motivaatiota.

Reflektiiviseksi työotteeksi kaikessa ihmissuhdetyössä välttämätön reflektiivinen kyky muodostuu vasta kokemuksen kautta tietoisien harjoittelun jälkeen eikä työotteen tietoinen kehittäminen ole helppoa (Salo & Kauppi, 2014, s. 75). Viinikan ym. (2014b, s. 97) mukaan ”reflektiivisen työotteen omaksuminen on työntekijälle prosessi, joka vaatii uuden tiedon ja työotteen soveltamista

vanhaan. Tämä edellyttää uuden tiedon jäsentämistä ja omien ajattelu- ja toimintatapojen tutkimista.”

Pajulon ja Pyykkösen (2011, s. 93) mukaan mentalisaatiossa ja reflektiivisessä funktiossa kyse on ajattelutavan ja työtavan muutoksesta (wait, watch and wonder). Heidän mukaansa sitä voi jokainen pikkulapsiperheiden parissa työskentelevä harjoitella omassa työssään. Se on heidän mukaansa paljon enemmän kuin menetelmä, ja mentalisaatiota vahvistavaa työtettä sekä vanhemman reflektiivisen funktion arvioimista olisi mahdollista soveltaa työhön, jossa tarvitaan uusia välineitä perheiden varhaiseen ja tehokkaaseen auttamiseen.

3 Vahvuutta vanhemmuuteen ja Lapsi mielessä -ryhmät

MLL:n Vahvuutta vanhemmuuteen sekä Lapsi mielessä -vanhempainryhmämallit pohjautuvat yhdysvaltalaiseen Yalen yliopiston Child Study Centerissä kehitettyyn strukturoituun Parents First -ohjelmaan, jonka tarkoituksena oli parantaa päivähoidossa olevien taaperoikäisten lasten vanhempien mentalisaatiokykyä riskiperheissä. Suomeen mukautettu perheryhmämalli sai englanninkieliseksi nimekseen Families First. Folkhälsanilla oli Suomessa ensikertalaisille vastasyntyneiden vauvojen vanhemmille tarkoitettu pilottihanke vuosina 2007—2010. Sen jatkoksi vuosina 2010—2014 MLL:lla oli Vahvuutta vanhemmuuteen -hanke yhteistyössä Folkhälsanin tutkimuskeskuksen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa. Hankkeen tarkoitus oli ryhmämallin kehittäminen edelleen sekä sen käyttöönotto valtakunnallisesti sosiaali- ja terveydenhoidon yksiköissä. (Kalland ym., 2016, ss. 6—8) Perheryhmämallin avulla haluttiin vanhempien mentalisaatiokykyä vahvistamalla vaikuttaa perheen terveyteen ja lapsen hyvään kasvuun, joten mallia voitiin kutsua interventioksi (Kalland & Von Koskull, 2014, s. 162).

Vahvuutta vanhemmuuteen -hankkeen tavoitteena oli Kallandin ym. (2016, s. 6) mukaan kehittää ja mukauttaa alkuperäinen Parents First -malli Suomen terveydenhoitojärjestelmään yleiseen perheiden terveyden edistämiseen. Hankkeen tavoitteet olivat moninäkökulmaiset: Tavoitteena oli kehittää ryhmämuotoinen interventio, joka lisäisi vanhempien mentalisaatiokykyä ja

sensitiivisyyttä vanhempi-lapsi-vuorovaikutuksessa (dyadinen näkökulma). Tarkoituksena oli tavoittaa koko perhe sekä luoda olosuhteet terveiden ja turvallisten ihmissuhteiden syntymiselle perheenjäsenten välistä kommunikaatiota tukemalla (triadinen näkökulma). Myös pienten lasten ensikertalaisten vanhempien riittävän resilienssin rakentuminen tulevaisuuden vastoinkäymisistä selviytymiseksi oli yhtenä tavoitteena (terveyden edistämisen näkökulma). Ryhmätoiminnan oli tarkoitus antaa vanhemmille mahdollisuus myös vahvan, ryhmätoiminnan jälkeenkin säilyvän sosiaalisen tuen verkoston luomiseen (vertaistuen näkökulma). Tarkoituksena oli luoda ohjelma, joka voitaisiin integroida kunnallisiin peruspalveluihin yleisenä tukimuotona kaikille ensikertalaisille vanhemmille. Ohjelma ei vaatisi terapeuttikoulutuksen saanutta henkilöstöä (kansanterveydellinen näkökulma) voidakseen tavoittaa ison osan väestöstä samalla kun se vähentäisi taloudellisia kuluja sekä erikoissairaanhoidon kuormitusta. (Kalland ym., 2016, s. 6)

Myös hankkeen aikana ryhmänohjaajakoulutuksen keskeinen taustateoria oli mentalisaatioteoria, ja koulutus keskittyi reflektiivisen työotteen omaksumiseen ja sen soveltamiseen sekä ryhmänohjaustilanteissa että muussa perheiden kanssa tehtävässä työssä (Viinikka ym., 2014b, s. 97). Ryhmiä ohjasivat kuntien työntekijät pareittain osana omaa työtään (Kalland ym., 2016, s. 8).

Pilottihankkeen aikana vuosina 2010—2014 kehitettiin Vahvuutta vanhemmuuteen ja Lapsi mielessä -ryhmämallit, ohjaajan oppaat sekä koulutusohjelmat. Lisäksi tuotettiin Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa -kirja. Hankkeen jälkeen vuonna 2015 piirijärjestöissä aloitettiin kuntien, seurakuntien, järjestöjen ja muiden tahojen sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan ammattilaisten kouluttaminen. (MLL:n piirijärjestön koulutusmateriaali: MLL:n mentalisaatioperustainen toiminta, henkilökohtainen tiedonanto, 29.8.2019)

Folkhälsan järjestää ruotsinkielisiä ryhmänohjaajakoulutuksia. Vahvuutta vanhemmuuteen -ryhmämalli on ruotsiksi nimeltään Föräldraskapet Främst ja Lapsi mielessä -ryhmämalli on Barnet i Fokus. (Folkhälsan, 2020)

3.1 Vahvuutta vanhemmuuteen® ja Lapsi mielessä® -ryhmänohjaajakoulutusten toiminta ja tavoitteet

Vanhempainryhmien ohjaajiksi koulutettavat ovat kuntien ja järjestöjen sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon ammattilaisia. Koulutuksissa perehdytään mentalisaatioteoriaan, ryhmämalleihin, vanhemmuuden tukemiseen, ryhmän ohjaamiseen sekä mentalisaatioon perustuvaan reflektiivisen työtteen omaksumiseen ja soveltamiseen sekä ryhmänohjaustilanteissa että omassa työssä. Piirijärjestöjen koulutukset on tarkoitettu ammattilaisille, jotka työskentelevät ennaltaehkäisevästi kaikkien perheiden kanssa. MLL:n keskusjärjestö puolestaan järjestää koulutuksia erityistä tukea tarvitsevien perheiden parissa työskenteleville ammattilaisille. (MLL, 2019c)

Koulutus sisältää neljä päivää kestävästä perusjakson, ryhmän ohjausta 8–12 kertaa sekä kolme syventävää koulutuspäivää ryhmäohjauksen aikana (MLL, 2019b). Koulutuksen jälkeen ohjaajille on tarjolla myös maksuttomia jatkokoulutuspäiviä, joissa tarkoituksena on jakaa ryhmänohjaajakokemuksia ja syventää mentalisaatioon perustuvaa työtettä sekä ryhmänohjaajaosaamista (MLL, 2019d).

Mentalisaatioperustaisen vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen tavoitteena on:

- antaa valmiudet toimia Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmän ja Lapsi mielessä -vanhempainryhmän ohjaajana.
- tarjota välineitä kehittää ja soveltaa reflektiivistä työtappaa myös muussa perheiden parissa tehtävässä työssä (vastaanottotilanteet, vanhempien tapaamiset, kotikäynnit ym.).
- tarjota työntekijälle mahdollisuuden tarkastella omaa tunnekokemusta asiakkaan kohtaamisessa ja vahvistaa hänen omaa mentalisaatiokykyänsä.

- tarjota mahdollisuus syventää omaa, tutkittuun tietoon perustuvaa teoreettista ajattelua.
- herättää kiinnostus toisen ihmisen kokemuksiin kysymisen, yhdessä ihmettelyn ja uteliaisuuden avulla.

(MLL:n piirijärjestön koulutusmateriaali: Tervetuloa koulutukseen!, henkilökohtainen tiedonanto, 29.8.2019)

3.2 Ryhmien toiminta ja tavoitteet

Vanhempain- ja perheryhmiin osallistuu 4–6 perhettä ja ryhmät kokoontuvat joka toinen viikko 1½–2 tuntia kerrallaan useimmiten iltaisin. Jokaisella tapaamiskerralla on oma teemansa ja tapaamiseen sisältyy välipalajahetki. Ryhmää ohjaa kaksi työntekijää. Ryhmiin osallistuminen on maksutonta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2018 ja 2019a)

Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmä on tarkoitettu vauvaperheille ja se alkaa, kun vauva on 3–4 kuukauden ikäinen. Ryhmään osallistuvat vauvan lisäksi molemmat vanhemmat. Myös yhden vanhemman perheet voivat osallistua. Ryhmä kokoontuu 8–12 kertaa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2019a) Lapsi mielessä -vanhempainryhmät on tarkoitettu 1–3-vuotiaiden lasten vanhemmille ja ryhmään osallistuvat molemmat vanhemmat tai yhden vanhemman perheen vanhempi (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2018).

MLL:n piirijärjestön vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksessa varhaiskasvatuksen professori, sosiaalityön ja perhetutkimuksen dosentti, lastenpsykoterapeutti Mirjam Kalland (henkilökohtainen tiedonanto, 19.9.2019) kertoi, että perheryhmien tarkoituksena on rohkaista vanhempia miettimään lapsen kokemusmaailmaa ja omaa sisäistä tunnekokemusta vanhempana olemisesta sekä auttaa vanhempaa ymmärtämään omaa ja lapsen välistä dynamiikkaa. Hänen mukaansa vanhemman ei tarvitse tietää, vaan ”reflektiivinen vanhempi havaitsee, kiinnostuu, innostuu, hämmästyttää, pohtii – ja kokee lapsen ajatuksia ja tunteita mielekkäiksi ja

merkityksellisiksi”. Viinikan ym. (2014c, s. 121) mukaan ryhmät ovat ennaltaehkäiseviä ja ennalta vahvistavia.

Työntekijän tavoitteena on mentalisoivalla työotteella edistää vanhempien kykyä

- pohtia ja ymmärtää omaa vanhemmuutta sekä omia tunteitaan ja omaa tapansa reagoida.
- pohtia ja ymmärtää lapsen, puolison sekä muiden ihmisten mielentiloja ja reaktioita.
- nähdä oman toiminnan vaikutus lapsen, puolison sekä muiden ihmisten reagointiin tai käytökseen.
- nähdä lapsi itsestä erillisenä persoonana.

(MLL:n piirijärjestön koulutusmateriaali: Mentalisoivan työotteen tavoitteet, henkilökohtainen tiedonanto 29.8.2019)

4 Aikaisemmat tutkimukset

MLL:n vuosina 2010—2014 olleen Vahvuutta vanhemmuuteen -hankkeen aikana on tehty muutamia opinnäytetöitä sekä työntekijöiden että vanhempien näkökulmasta. Hankkeen ajalta on tehty myös MLL:n ja sen piirijärjestöjen toimesta palautekyselyitä ja niistä yhteenvetoja sekä osallistuneille vanhemmille että työntekijöille. Samoin MLL:n hankkeen ajalta vuonna 2014 julkaisemassa kirjassa ”Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa” on käsitelty ryhmiä ohjanneiden ammattilaisten kokemuksia (Viinikka ym., 2014, ss. 112—120) samoin kuin vanhempien kokemuksia vanhempainryhmistä ja ryhmän vaikutuksista (Viinikka ym., 2014, ss. 124—138). Souranderin ym. (2021) tutkimus vanhempien ryhmätoiminnasta kokemista hyödyistä sijoittuu myös hankkeen aikaan, vaikkakin se julkaistiin vasta helmikuussa 2021.

Hyvärisen & Koikkalaisen (2014) ammattikorkeakoulun opinnäytetyön aiheena oli ”Reflektiivisen työtteen hyödyntäminen: MLL:n lapsiperheiden ryhmänohjaajakoulutuksen käyneiden kokemuksia”. Opinnäytetyössä tutkittiin MLL:n Järvi-Suomen piirin Vahvuutta Vanhemmuuteen -ryhmänohjaajakoulutuksen vuonna 2010–2014 käyneiden kokemuksia koulutuksen vaikutuksista ja oppien sovellettavuudesta heidän työssään lapsiperheiden parissa. Tutkimukseen vastasi 43 koulutettua. Koulutuksen todettiin vaikuttaneen laajasti koulutettujen reflektiiviseen työtoteeseen kommunikaatiotaitojen ja asiakassuhdeosaamisen paranemisena sekä mukautuvammissa työskentelemisessä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä työtteen monipuolisessa soveltamisessa.

Ropposen (2015) ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä ”Varhaiskasvattajien kokemuksia reflektiivisestä työtoteesta varhaiskasvatuksen kasvatuskumppanuudessa” tutkittiin MLL:n Vahvuutta vanhemmuuteen -koulutukseen osallistuneiden varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia reflektiivisen työtteen käyttämisestä omassa työssään. Tutkimuksessa haastateltiin teemahaastattelulla seitsemää koulutettua. Tutkimukseen osallistuneet kertoivat käyttäneensä reflektiivistä työtettä työssään jokapäiväisissä vuorovaikutustilanteissa lasten ja perheiden kanssa. He kokivat, että reflektiivisen työtteen avulla on mahdollista vahvistaa vanhempien reflektiivisyyttä sekä huomioida lasten tarpeita ja näkökulmia paremmin varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvatuksessa työntekijän reflektiivisen työtteen kerrottiin vaikuttaneen myös lapsen näkökulman huomioimiseen esimerkiksi toiminnan suunnittelussa. Haasteina reflektiivisen työtteen omaksumisessa ja käyttämisessä tulivat esille kiire, resurssien puute ja rutiinit.

”Vahvuutta vanhemmuuteen perheryhmien kehittäminen ohjaajien näkökulmasta Satakunnassa” (Haaparanta, 2014) ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä selvitettiin Satakunnan alueen perheryhmien ohjaajien kokemuksia Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmän toteutumisesta, koulutuksesta ja yhteistyöstä liittyen perheryhmätoimintaan. Verkkokyselyyn vastasi yhdeksän ryhmänohjaajaksi valmistunutta. Opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan perheryhmät oli koettu sekä vanhempien että ohjaajien osalta positiivisena. Ohjaajien todettiin saaneen helpotusta vanhemmuuteen liittyvään neuvontaan reflektiivisestä työtoteesta ja vanhempia työote oli

helpottanut ratkaisujen hakemiseen lapsen tunnekokemusta pohtiessaan. Ylitöiden lisääntyminen sekä koulutusmatkojen pituus olivat aiheuttaneet kritiikkiä ohjaajien keskuudessa.

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ”Perheiden kokemuksia Vahvuutta vanhemmuuteen - perheryhmistä Janakkalassa vuosina 2011–2013” (Kesanto, 2015) tarkoituksena oli selvittää, millaisia vaikutuksia ryhmään osallistumisella oli ollut perheiden elämään. Opinnäytetyön aineistona oli kuudesta perheryhmästä kerätyt palautekyselyt, joihin oli vastannut 34 vanhempaa. Tutkimuksen mukaan perheryhmiin osallistumisella oli ollut vaikutusta: vanhemmat kokivat itseluottamuksensa vanhempana lisääntyneen, he ymmärsivät paremmin vauvansa tunteita ja tarpeita sekä vanhempien vuorovaikutussuhde lapseen oli parantunut. Vanhempien kertoman mukaan ryhmään osallistuminen oli vaikuttanut tasavertaisen vanhemmuuden toteutumiseen perheissä, vanhempien parisuhteeseen ja koko perheen hyvinvointiin. Perheet kertoivat myös saaneensa ryhmien kautta uusia ystävyysuhteita.

Souranderin, Laakson & Kallandin (2021) tutkimus ”Mentalization-based Families First Group Intervention for First-Time Parents: Parents’ Perspective” tutki Vahvuutta vanhemmuuteen - vanhempainryhmiä vanhempien näkökulmasta. Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmämallin englanninkielinen nimi on Families First (Kalland & Von Koskull, 2014, s. 166) ja sen avulla halutaan vanhempien mentalisaatiokykyä vahvistamalla vaikuttaa perheen terveyteen ja lapsen hyvään kasvuun, joten mallia voidaan kutsua interventioksi (Kalland & Von Koskull, 2014, s. 162).

Souranderin ym. (2021) tutkimus muodostaa osan meneillään olevasta suomalaisesta Families First -nimisestä tutkimusprojektista, jossa tutkitaan mentalisaatioperustaisen vanhempainryhmän vaikutuksia perheterveyteen ja lapsen kehitykseen. Tässä osatutkimuksessa selvitettiin niitä ryhmätoiminnasta saatuja hyötyjä, joista ensikertalaiset vanhemmat kertoivat ryhmään osallistumisen jälkeen, etsittiin mahdollisia eroja isien ja äitien kokemista hyödyistä sekä etsittiin mentalisaation heijastumista vanhempien kokemista hyödyistä. Kysely tehtiin verkkokyselynä ja lähetettiin vanhemmille heidän vanhempainryhmänsä loppuessa vuosina 2012–2014. Kyselyyn vastasi 367 äitiä ja 183 isää.

Souranderin ym. (2021) tutkimus on ensimmäinen, joka kartoittaa suuren joukon ensikertalaisia vanhempia tästä vanhempainryhmämallista saamia hyötyjä. Tutkimuksessa tutkijat löysivät vanhempien kertomista hyödyistä neljä pääkategoriaa, jotka olivat vertaistuki, vauvan ymmärtäminen, ymmärrys omasta vanhemmuudesta ja vanhempi-lapsi-vuorovaikutuksesta sekä koko perheen yhteinen osallistuminen. Äitien ja isien kertomista hyödyistä löydettiin määrällisessä analyysissä eroja: äideille suurin hyöty ryhmästä oli vertaistuki, kun taas isille se oli paremman ymmärryksen syntyminen omaa vauvaa kohtaan.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että Vahvuutta vanhemmuuteen -vanhempainryhmä onnistui hyödyttämään ensikertalaisia äitejä ja isiä monin tavoin. Tutkijoiden mukaan löydökset viittaavat siihen, että mentalisaatioperustaiset ryhmäinterventiot tukevat ensikertalaisia vanhempia heidän elämänsä tärkeän siirtymävaiheen aikana. Heidän mukaansa tulokset korostavat ennalta tukevan toiminnan arvoa ensikertalaisille vanhemmille sekä mentalisaatioperustaisen lähestymistavan menetelmää vanhemmuusohjelmissa. Souranderin ym. mukaan tutkimuksen löydösten valossa voidaan todeta, että panostamista universaaliin, ennaltaehkäisevään tukeen ensikertalaisille vanhemmille voidaan suositella ja että vanhemmuusohjelmissa mentalisaatioperustainen lähestymistapa voi olla menestyksekkäs. (Sourander ym., 2021, s. 12)

5 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja toteuttaminen

Opinnäytetyö syntyi yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton piirijärjestön kanssa heidän pyynnöstään. Työelämäyhteytenä toimi piirijärjestön koulutusvastaava. Kyseessä on tutkimuspainotteinen opinnäytetyö, jonka tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen tutkimus ja analyysimenetelmäksi induktiivinen sisällönanalyysi. Tutkimuslupa haettiin MLL:n piirijärjestöltä tammikuussa 2020.

Vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen käyneitä sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen eli muun muassa neuvolan, perhetyön ja varhaiskasvatuksen sekä seurakuntien ammattilaisia on useita satoja henkilöitä. Mikäli heidät kaikki olisi otettu mukaan, olisi otos ollut liian suuri tätä opinnäytetyötä varten. Otosta rajattiin ottamalla mukaan vuosina 2015—2018 valmistuneet

ryhmänohjaajat. Oletuksena oli, että heillä on mahdollisesti enemmän kokemusta ryhmien ohjaamisesta valmistumisensa jälkeen sekä näkemys myös siitä, millaista jatkokoulutusta he kokevat tarvitsevansa.

5.1 Tutkimuskysymykset, tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuskysymyksiä tässä tutkimuksessa on: Mitä mentalisaatioperustaisen vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen käyneet kertovat koulutuksen merkityksestä? Millaista jatkokoulutusta tai muuta tukea koulutetut kokevat tarvitsevansa ylläpitämään mentalisaatioteoriaan perustuvaa reflektiivistä työtettä?

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mitä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vahvuutta vanhemmuuteen® ja Lapsi mielessä® -vanhempainryhmien ohjaajakoulutuksen käyneet kertovat koulutuksen merkityksestä sekä jatkokoulutuksen ja muun tuen tarpeestaan.

Tavoitteena on saada työn tilaajalle koulutuksen kehittämistä varten tietoa siitä, mitä koulutukseen osallistuneet kertovat koulutuksen merkityksestä ja millaisia vaikutuksia he kertovat sillä olleen. Jatkokoulutuksen kehittämistä varten työn tilaaja tarvitsee lisäksi tietoa siitä, millaista jatkokoulutusta tai muuta tukea ryhmänohjaajat kokevat tarvitsevansa ylläpitämään mentalisaatioperustaista reflektiivistä työtettä.

5.2 Laadullinen tutkimus

Laadullisen tutkimusmenetelmän todettiin olevan sopiva tämän tutkimuksen tutkimuskysymysten selvittämiseksi. Juutin & Puusan (2020, s. 9) sanoin ”laadullisessa tutkimuksessa tyypillisesti pyritään ymmärtämään tutkimuksessa tarkasteltavaa ilmiötä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta.”

Kananen (2014, s. 18) sanoo laadullisen tutkimuksen käyttävän sanoja ja lauseita määrällisen tutkimuksen perustuessa lukuihin. Hänen mukaansa (2014, s. 26) mukaan laadullisen tutkimuksen pyrkimys on ymmärtää ja määrällisen yleistää.

Laadullinen tutkimus ei päädy yleistettävään tietoon vaan tuottaa osuvaa, ymmärrystä lisäävää ja hyödyllistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä, sen rakenteista, mekanismeista sekä toimijoiden ja ilmiöiden välisestä dynamiikasta. Sen pitäisi myös kuvastaa tutkittavien käsityksiä ja heidän kokemusmaailmaansa mahdollisimman hyvin. Tutkija taas tekee omat johtopäätelmänsä suhteessa aiempaan tutkimukseen.

(Aaltio & Puusa, 2020, s. 188)

Laadullisen tutkimuksen prosessi elää ja muovautuu koko tutkimuksen ajan, ja tutkimuksen vaiheet eli aineistonkeruu, analyysi, tulkinta ja raportointi kietoutuvat yhteen. Lopulta tutkija kykenee rakentamaan aineistosta johtopäätöksensä ja arvioimaan omaa työtään kriittisesti. (Puusa & Juuti, 2020, s. 80)

5.3 Verkkokysely aineistonkeruumenetelmänä

Aineisto tähän opinnäytetyöhön saatiin verkossa Webropol-kyselytyökalun avulla. Verkossa täytettävä kysely valittiin, koska mahdollisia vastaajia oli paljon ja useissa eri kunnissa. Koulutuksen järjestäneellä piirijärjestöllä oli sähköpostiosoitteet kaikille kyselyyn valituille.

Kyselyn (liite 2) kysymyksiä mietittiin yhdessä MLL:n piirijärjestön työntekijöiden kanssa, ja he testasivat kyselyn ennen sen julkaisua. Kysymyksiä myös muokattiin työntekijöiltä saadun palautteen perusteella ennen kyselyn avaamista. Kyselyssä oli muutamia kyllä/ei -kysymyksiä, mutta koska kyseessä oli laadullinen tutkimus, suurin osa kysymyksistä oli avoimia. Kananen (2015, s. 215) sanoo verkkokyselyssä voitavan kyselyitä mukauttaa vastausten mukaan. Hänen mukaansa vastaaja voidaan myös pakottaa vastaamaan joihinkin kysymyksiin. Näin tehtiin myös tässä

kyselyssä. Muutamassa kysymyksessä avoimen vastauskentän aukeaminen tapahtui sen mukaan vastasiko vastaaja kysymykseen kyllä vai ei.

Kanasen (2015, s. 214) mukaan verkkokyselyjen etuna on paitsi aineistonkeruun nopeus, myös se, että vastaaja voi vastata silloin, kuin hänelle parhaiten sopii sekä se, että hän voi jatkaa keskeytynyttä vastaamista myöhemmin. Tämä on tärkeä mahdollisuus vastaajille, jotka vastaanottavat kyselyn työsähköpostiinsa ja vastaavat siihen todennäköisesti kiireisen työpäivän lomassa, jolloin vastaaminen voi keskeytyä ja sitä halutaan jatkaa myöhemmin.

Kyselyyn osallistuville toimitettiin sähköpostitse kutsukirje (liite 1) kyselyyn osallistumiseksi ja siinä linkki kyselyyn. Kutsun valituille vastaajille lähetti piirijärjestön työntekijä omasta työsähköpostistaan, josta hän on lähettänyt koulutetuille viestejä ennenkin. Oletuksena oli, että vastaanottajat avaavat ja lukevat sähköpostin todennäköisemmin, kun se tulee ennestään tutulta henkilöltä ja samoin oletettiin, että viesti ei näin ollen mene niin helposti myöskään roskapostiin. Näitä sähköpostin lähettämisen ja vastaanottamisen haasteita mainitsee myös Kananen (2015, s. 215).

5.4 Aineiston analyysi induktiivisen sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla

Tutkimus on laadullinen ja analyysimenetelmänä on induktiivinen sisällönanalyysi. Juutin & Puusan (2020, s. 11) mukaan induktiivisuudella tarkoitetaan sitä, että laadullinen tutkimus pyrkii tekemään johtopäätöksiä aineistosta käsin. Aineistolähtöisyydellä tarkoitetaan heidän mukaansa sitä, että tutkimuksessa käytetään paljon haastateltavien käyttämiä käsitteitä ja sanoja sekä lauseita.

Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen, koska hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajarvi, 2018, s. 91)

Tuomen & Sarajärven (2018, s. 91) mukaan Miles ja Huberman kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysia karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 95).

Puusa (2020, s. 152) sanoo, että tutkimustehtävä ohjaa aineiston pelkistämistä ja auttaa rajaamaan laajaa ja rikasta aineistoa. Hän kertoo, että ”yksi tapa edetä analyysissa on tutkimusaihetta koskevien asioiden ja asioita ilmaisevien lauseiden pelkistäminen yksittäisiksi ilmaisuiksi ja niiden ryhmittely samankaltaisten ja erilaisten ilmaisujen joukoksi.” Puusan (2020, s. 154) mukaan analyysin ajatus on tutkimuksen tavoitteet huomioon ottaen nostaa aineistosta esiin olennainen, ja analysoinnin jälkeen tulokset tulee tulkita ja selittää eli selkeyttää sekä pohtia aineistosta esiin nousevia merkityksiä.

Puusa & Juuti (2020, s. 143) sanovat, että tutkija pyrkii lukemalla aineistoa useaan kertaan saamaan vihjeitä teemoista, luokista ja kategorioista, joihin hän voisi aineistoa ryhmitellä samoin hän lukee aihetta käsitteleviä teorioita ja tutkimuksia hankkiakseen lisää tietoa. He toteavat myös, että kirjallisuudesta hankitut tiedot vaikuttavat siihen millaisia kategorioita tutkija pyrkii aineistosta löytämään. Edelleen heidän mukaansa ”aineiston analyysin laatu onkin kiinni tutkijan kyvystä tulkita ja ymmärtää hänen tutkimaansa ilmiötä.”

Hirsjärven & Hurmeen (2001) mukaan teemoittelun ollessa menetelmänä, tarkastellaan aineiston analyysivaiheessa usealle haastateltavalle yhteisiä piirteitä sekä pyritään löytämään eri luokkien väliltä säännönmukaisuuksia tai samankaltaisuuksia aineistoa yhdistelemällä (Puusa, s. 152, 2020). Sisällönanalyysi aloitettiin etsimällä teemoitellen vastauksia tutkimuskysymyksiin. Vastauksia etsittiin aineistosta lukien se useaan kertaan sekä koodaten eri väreihin eri kysymyksiin vastaavia ilmaisuja. Aineistoista hahmottui siten yläkategorioita. Alkuperäiset ilmaisut kirjattiin yläkategorian mukaiseen taulukkoon, jossa niistä muodostettiin pelkistetyt ilmaukset sekä niiden avulla alakategoriat (taulukko 1).

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen ”Mitä mentalisaatioperustaisen ryhmänohjaajakoulutuksen käyneet kertovat koulutuksen merkityksestä” yläkategorioiksi muodostuivat: merkitys ammattilaisen työlle ja ammatillisuudelle sekä ryhmätoiminnan merkitys vanhemmille. Oletuksena oli, että yksi kategoria olisi koulutuksen merkitys omalle ajattelulle. Oman ajattelun vahvistuminen nousikin aineistosta, mutta vastaajat eivät kuvanneet sitä tarkemmin ja lisäksi katsottiin, että oma ajattelu kuuluu myös työhön ja ammatillisuuteen eikä se ole sikäli erotettavissa niistä, joten siitä ei muodostettu erillistä yläkategoriaa.

Taulukko 1 Analyysiesimerkki alakategorian muodostumisesta yläkategoriassa ”Ryhmiä merkitys vanhemmille” tutkimuskysymyksen ”Mitä koulutuksen käyneet kertovat koulutuksen merkityksestä” osalta.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
<i>”Auttaa vanhempaa paremmin refleктоimaan omaa vanhemmuutta ja toimintaa vanhempana...”</i>	Auttaa oman vanhemmuuden ja oman toiminnan reflektoinnissa	VANHEMMUUDEN VAHVISTUMINEN
<i>”... auttaa ymmärtämään lasta paremmin...”</i>	Auttaa ymmärtämään lasta	VANHEMMUUDEN VAHVISTUMINEN
<i>”...vanhemmat tutustuvat samassa tilanteessa oleviin perheisiin”</i>	Tutustuminen samassa tilanteessa oleviin perheisiin	SUHDE LAPSEEN VAHVISTUNUT
<i>”Vanhemmat oppivat pysähtymään eri tavalla vauvan tarpeiden ja viestin äärelle”</i>	Vauvan tarpeiden ja viestien huomaaminen	SUHDE LAPSEEN VAHVISTUNUT
<i>”Vanhemmat tuntuvat tarvitsevan keskustelua asiantuntijoiden kanssa...”</i>	Keskustelu asiantuntijoiden kanssa	VERTAISTUKI
<i>”... samoin he tuntuvat tarvitsevan ryhmää/toisia vanhempia jakamaan kokemuksia keskenään”</i>	Kokemusten jako ryhmässä ja toisten vanhempien kanssa	VERTAISTUKI
<i>”Vanhemmat ovat usein jatkaneet keskinäistä yhteydenpitoa ryhmän päättymisen jälkeen.”</i>	Vanhempien keskinäinen yhteydenpito ryhmän jälkeen	AMMATTILAISTEN TUKI
<i>”Yleensä olemme saaneet hyvää palautetta ryhmistä”</i>	Vanhemmat ovat tyytyväisiä ryhmiin	RYHMÄTOIMINTA

Toiseen tutkimuskysymykseen ”Millaista jatkokoulutusta tai muuta tukea ammattilaiset kokevat tarvitsevansa ylläpitämään mentalisaatioteoriaan pohjautuvaa reflektiivistä työtettä” saatiin pienestä aineistosta vastauksia hyvin vähän. Yläkategoriaksi katsottiin kuitenkin muodostuneen tuen tarve. Lähes kaikki vastaukset mahtuivat yhteen alakategoriaan: koko työorganisaation ymmärrys ryhmätoiminnan tärkeydestä ja tuki sen järjestämiseen (taulukko 2), paria yksittäistä vastausta lukuun ottamatta, joista muodostui alakategoria: tuki koulutuksen järjestäjältä.

Taulukko 2 Analyysiesimerkki alakategorian muodostumisesta yläkategoriassa ”Tuen tarve” tutkimuskysymyksen ”Millaista tukea tai jatkokoulutusta koulutetut kokevat tarvitsevansa” osalta

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaus	Alakategoria
<i>”omalla työpaikallani toimintamallia ei jostakin syystä arvosteta (koulutusta käymättömien kollegoiden osalta sekä ylemmiltä tahoilta)”</i>	Työnantaja ja työyhteisö eivät arvosta toimintamallia	
<i>”Omasta organisaatiosta ja esimiestasolta kaivattaisiin lisää tukea ja kiinnostusta ryhmiä kohtaan”</i>	Työnantajan ja organisaation tukea ja kiinnostusta lisää	
<i>”...tarvitaan esimiehen ymmärrystä, miksi ryhmät ovat tärkeitä”</i>	Tarvitaan esimiehen ymmärrystä ryhmien tärkeydestä	Koko työorganisaation ymmärrys ryhmätoiminnan tärkeydestä ja tuki sen järjestämiseen
<i>”...esimiehen ja korkeampien esimiesten tuen...”</i>	Esimiesten ja organisaation tuki	
<i>”...työyhteisön motivoimaan asiakkaita rekrytoimaan”</i>	Tarvitaan työyhteisön ymmärrystä asian tärkeydestä ja yhteistyötä asiakkaiden rekrytoinnissa	
<i>”vaatii työyhteisön yhteistyötä asiakkaiden rekrytoinnissa ja asian ymmärtämisessä perheille”</i>	Yhteistyötä asiakkaiden rekrytoinnissa ryhmiin	

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Juutin ja Puusan (2020b, s. 175) mukaan luotettavuus tarkoittaa sitä, että tutkija vakuuttaa lukijan ammattitaidostaan eli siitä, että hän on valinnut ja käyttänyt perusteltuja sekä oikeanlaisia lähestymistapoja ja menetelmiä tutkimusongelman ratkaisussa sekä tutkimuksen toteutuksessa. Heidän mukaansa tutkijan on lukija vakuuttaakseen kuvattava tutkimuksensa eteneminen jokaisen tutkimusvaiheen osalta sellaisena kuin se on toteutunut harharetkineen.

Eettisyydellä tarkoitetaan, että tutkija on noudattanut eettisiä periaatteita tutkimusta tehdessään. Tutkimuksen täytyy pyrkiä saamaan aikaan hyviä asioita sen kohteena oleville ihmisille, eikä siitä saa aiheutua haittaa heille tai muille tutkimukseen liittyville tahoille. (Juuti & Puusa, 2020b, s. 175)

MLL:n piirijärjestöllä oli kaikkien koulutukseen osallistuneiden yhteystiedot, ja piirijärjestön työntekijä lähetti kyselyn kutsukirjeen sähköpostitse sattumanvaraisesti valittuihin sähköpostiosoitteisiin sovitun ryhmän sisällä. Tällöin tutkimuksen tekijä ei saanut mitään tietoja vastaajista eikä hänelle muodostunut minkäänlaista rekisteriä. Tutkimuksen tekijä ei myöskään nähnyt valittuja sähköpostiosoitteita, jotka usein, varsinkin työsähköpostin kyseessä ollen, sisältävät osoitteen omistajan etu- ja sukunimen. Vastaajille kerrottiin kyselyn kutsukirjeessä (liite 1) sekä verkkokyselyn ohessa olleessa saatetekstissä (liite 2), että saatuja vastauksia käytetään vain tähän tutkimukseen ja vastaukset hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Vastaajille kerrottiin myös, että vastaukset käsitellään täysin anonyymisti, jonka vuoksi tutkimuksessa ei nimetä myöskään koulutuksen järjestänyttä piirijärjestöä ja se on häivytetty myös opinnäytetyön liitteistä.

Kutsukirje (liite 1) kyselyyn osallistumiseksi lähetettiin ensin 16.4.2020 45 koulutetulle. Kyselyn ajankohta osui huhti-toukokuussa 2020 ajalle, jolloin koronaviruspandemia alkoi vaikuttaa sosiaali- ja terveysalan työpaikkoihin poikkeuksellisella tavalla. Vastausaikaa jatkettiin ensin mainitun 29.4.2020 jälkeen 29.5.2020 asti. Kun huomattiin, että vastauksia oli saapunut vain muutama, lähetettiin 4.5.2020 ensimmäisenä kutsun saaneille muistutusviesti asiasta. Koska vastauksia ei vielä ollut tullut kuin muutama, lähetettiin kutsu 18.5.2020 vielä 25 uudelle vastaajalle. Toukokuun loppuun mennessä vastauksia Webropol-kyselyyn oli tullut seitsemän kappaletta.

Kyselyyn kutsuttiin siis yhteensä 70 henkilöä ja siihen vastasi seitsemän henkilöä vastausprosentin ollessa siten 10. Alhainen vastausprosentti saattaa johtua siitä, että työntekijät eivät olleet poikkeuksellisten työhön liittyvien muutosten takia omalla työpaikallaan tai eivät muuten olleet poikkeusoloissa olleet halukkaita vastaamaan kyselyyn. Viestit voivat mennä myös roskapostikansioon tai aikaa viestien lukemiseen työaikana ei ole, jolloin ne jäävät lukematta. Myös se, että työntekijät saattavat saada sähköpostitse paljon erilaisia kyselyitä täytettäväkseen kiireisten työpäivien aikana saattaa vaikuttaa vastaushalukkuuteen. Myös Kananen (2015, s. 214) pohtii vastaajien motivoituneisuutta verkkokyselyihin tämän syyn perusteella, ja hänen mukaansa vastaushalukkuus onkin ollut laskussa. Muutaman valitun vastaajan sähköpostiosoite oli muuttunut, eikä heitä tavoitettu, ja muutamalta saatiin automaattinen poissaoloviesti.

6 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa tutkimuksen tulokset käydään läpi tutkimuskysymysten sekä aineistosta nousseiden kategorioiden kautta. Tutkimuskysymyksinä tässä tutkimuksessa oli: Mitä mentalisaatioperustaisen ryhmänohjaajakoulutuksen käyneet kertovat koulutuksen merkityksestä? Millaista jatkokoulutusta tai muuta tukea koulutetut kokevat tarvitsevansa ylläpitämään mentalisaatioteoriaan perustuvaa reflektiivistä työtettä?

Kyselyyn vastasi seitsemän ryhmänohjaajakoulutuksen käynyttä sosiaali- ja terveysalan ammattilaista. Tutkimuksen tulokset eivät ole pienen aineiston takia yleistettävissä, vaan ne kertovat vain kyselyyn vastanneiden seitsemän koulutetun näkemyksistä.

6.1 Ryhmänohjaajakoulutuksen merkitys koulutettujen kertomana

Aineistosta yläkategorioiksi nousivat koulutuksen merkitys koulutuksen käyneen ammattilaisen työlle ja ammatillisuudelle sekä ryhmän merkitys vanhemmille.

6.1.1 Merkitys koulutetun työlle ja ammatillisuudelle

Tutkimustulokset tämän yläkategorian osalta olivat, että koulutuksen käyneet kertovat ammatillisuutensa vahvistuneen ja työn monipuolistuneen, he ovat saaneet koulutuksesta monipuolisen työvälineen ja työtapa on muuttunut, lisäksi koulutus on koettu antoisana ja ryhmänohjaaminen mielekkäänä työtehtävänä.

Koulutuksen koettiin vahvistaneen ammatillisuutta. Tämä näkyi paitsi kokemuksena sen vahvistumisesta, myös toimintamallien vahvistumisena työssä, uusien käytäntöjen ja näkökulmien saamisessa työskentelyyn sekä oman ajattelun vahvistumisena.

Se täydentää ja vahvistaa omaa ajattelua.

Toi paljon uusia näkökulmia ajatteluun.

Oma ammatillisuus on vahvistunut ja laajentunut.

Kaksi vastaajaa totesi kysyttäessä (liite 2, kysymys 1), ettei heidän ajattelussaan ja työotteessaan ole tapahtunut muutosta koulutuksen jälkeen, koska koulutuksen sisältö oli vastaajan ammatillisen koulutuksen ja työkuvan mukaista tai vastaaja oli käyttänyt mentalisaatiota paljon työssään aikaisemminkin. Nämä vastaajat kertoivat kuitenkin, että koulutus oli vahvistanut omaa ammatillisuutta ja toimintamalleja sekä luonut uusia käytäntöjä ja toimintamalleja.

Viisi vastaajaa kertoi kokevansa, että heidän omassa ajattelussaan ja työotteessaan on tapahtunut muutoksia koulutuksen jälkeen

Näin muutamia vuosia jälkeenpäin ajatellen koulutus on antanut viitekehyksen ja työmenetelmän, joka on erittäin käyttökelpoinen monissa tilanteissa.

Koettiin, että koulutuksesta saatiin monipuolinen työväline, jolla tarkoitetaan mentalisaatioperustaista reflektiivistä työtappaa. Koulutuksen kerrottiin antaneen hyvän

työvälineen sekä käyttökelpoisen viitekehyksen ja työmenetelmän, joka on käyttökelpoinen monissa tilanteissa.

Työvälineenä hyvä, jota on pystynyt vaikeissakin asioissa hyödyntämään.

Sopii hyvin yhteen myös ratkaisukeskeisen lähestymistavan kanssa ollen osa sitä.

Käytän reflektoivaa työtettä myös oman perheeni kanssa.

Koulutuksen koettiin muuttaneen työtapaa. Tämä näkyi vastauksissa vanhempien mentalisaatiokyvyn vahvistamisena. Vastaajat kertoivat pohtivansa asioita vanhempien kanssa yhdessä ja kysyvänsä heidän näkemyksiään enemmän kuin ennen. Yksi vastaaja kertoi sanottavansa enemmän vauvan ajatuksia vanhemmille.

Osaan ottaa perheet kokonaisvaltaisemmin neuvolatyössä ja laittamaan heidät ajattelemaan asioita itse kyselemällä lisäkysymyksiä.

Luotan vanhemman kykyyn arvioida lastaan ja kannustan häntä enemmän siihen suuntaan kuin aikaisemmin.

Pohditaan enemmän vanhempien kanssa yhdessä asioita.

Vastaajat kertoivat kyselyssä kysyttäessä (liite 2, kysymys 3) myös konkreettisia esimerkkejä reflektiivisen työtteen näkymisestä omassa työssään. Työtettä kerrottiin käytettävän perheiden, perheen yksilöiden, lasten, nuorten ja vanhempien kanssa.

Käytän sitä lähes kaikissa asiakaskohtaamisissa. Miltä tämä kyseessä oleva asia näyttää lapsesi näkökulmasta, miltä lapsestasi tuntuu, kun toimit vanhempana näin?
Miltä puolisostasi tuntuu, mitä hän ajattelee, kun toimit näin?

Saatan kysyä esim. lapsen uhmatessa ja kiukutellessa äidiltä, että mitä luulet miltä lapsestasi tuntuu? Mitä ajatuksia sinulla herää? Mistä ne tunteet voisivat johtua? Miten lasta voisi tukea tunnevyöryssään?

Työn kerrottiin monipuolistuneen koulutuksesta johtuen, joka näkyi varsinkin ryhmänohjaamisen osalta. Ryhmien ohjaaminen kuului neljän vastaajan työnkuvaan. Sen kerrottiin olevan mukavaa vaihtelua arkiseen työhön, vaikkakin se vaatii myös aikaa, muiden töiden järjestelemistä ja on sitouttavaa ryhmien ollessa ilta-aikaan. Työn monipuolistuminen voidaan nähdä myös mieluisan työskentelymallin löytymisessä omaan työhön, uusien kontaktien syntymisessä kunnan peruspalveluihin ja ryhmien moniammatillisessa toteuttamisessa.

Työskentelymalli on juuri sitä, mitä haluan terveydenhoitajana tehdä.

Ryhmien pitäminen vaatii paljon suunnittelua, aikaa, järjestelyjä. On kuitenkin antoisaa ja asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä.

On myös vaihtelua terveydenhoitajan arkiseen puuhaan.

Viisi kyselyyn vastannutta kertoi, että koulutus ei ollut tuonut heidän työhönsä lisää ylisektorista yhteistyötä (liite 2, kysymys 7). Kaksi vastaajaa kertoi, että vanhempainryhmät toteutetaan moniammatillisesti.

Itse koulutus koettiin antoisana ja monipuolisena. Yksi vastaaja toi vahvasti esille erityisesti ryhmäohjaajien varsinaisen koulutuksen jälkeiset tapaamiset, joiden hän koki olevan monella tavalla antoisia sekä mielekkäitä, ja vastauksessa korostui muiden ammattilaisten vertaistuki. Hän mainitsi myös tapaamisten olevan lähes terapeuttisia. Koulutus sekä siihen liittyvät tapaamiset kontakteineen voidaan katsoa liittyvän myös työn monipuolistumiseen.

Koulutus oli hyvä ja monipuolinen. Opettajat ihania.

Tämä koulutus on paras koulutus, missä olen ikinä ollut.

Yhteiset tapaamiset ammattilaisten kanssa ovat olleet todella mahtavia. On ollut hienoa jakaa kokemuksia, miettiä työotteita, viihtyä ja nauraa yhdessä, vaikka asiat ovatkin välillä vakavia.

6.1.2 Ryhmätoiminnan merkitys vanhemmille

Tutkimustulos tämän yläkategorian osalta oli, että koulutuksen käyneet ammattilaiset kuvasivat ryhmän vaikuttavan positiivisesti vanhemmuuteen sekä vanhempien suhteeseen lapseensa sekä se, että vertaistuki, ammattilaisten tuki sekä ryhmätoiminta kokonaisuudessaan vaikuttavat olevan merkityksellisiä asioita vanhemmille.

Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että tämän tyyppistä vanhemmille suunnattua ennaltaehkäisevää ryhmätoimintaa tarvitaan.

Se tukee vanhemmuutta, parisuhdetta ja ennen kaikkea suhdetta lapseen.

Ammattilaisten näkemyksen mukaan vanhempainryhmät vahvistavat vanhemman suhdetta lapseen, joka ilmenee lapsen tarpeiden huomioinnin lisääntymisenä, vanhemman ajattelun muuttumisena lasta kohtaan, lapsen ymmärtämisen lisääntymisenä sekä parempien tapojen löytymiseen lapsen kanssa olemisessa.

Ryhmässä yhdessä pohtiminen on lisännyt useimpien vanhempien kykyä ymmärtää omaa lastaan ja tämän tapaa ajatella asioista. Vanhempien negatiivinen ajattelu lasta kohtaan on myös usein katkennut ryhmän myötä ja he ovat löytäneet parempia tapoja ohjata lastaan sekä nauttia lapsiarjesta enemmän.

Ryhmään osallistuneiden vanhempien vanhemmuuden koettiin vahvistuneen ja ryhmän koettiin tukevan vanhemmuutta.

Auttaa vanhempaa paremmin refleктоimaan omaa vanhemmuutta ja toimintaa vanhempana, auttaa ymmärtämään lasta paremmin, vanhemmat tutustuvat samassa tilanteessa oleviin perheisiin.

Vertaistuellalla kerrottiin olevan iso merkitys vanhemmille. Kokemusten jakaminen toisten samassa tilanteessa olevien vanhempien kanssa koetaan olevan vanhemmille tärkeää. Tämä näkyy myös siinä, että vanhemmat ovat jatkaneet keskinäistä yhteydenpitoa ryhmän päättymisen jälkeen. Vertaistuen merkitykseen voidaan liittää myös se, että ryhmiä on toivottu jatkettavan.

Vanhemmat ovat usein jatkaneet keskinäistä yhteydenpitoa ryhmän päättymisen jälkeen.

Myös ammattilaisten kanssa keskustelu ja hyöty keskusteleavasta työotteesta eli ammattilaisen tuki mainittiin yhtenä vanhemmille merkityksellisenä asiana.

Vanhemmat hyötyvät vertaistuesta ja keskusteleavasta työotteesta.

Ryhmätoiminnan merkitys nousi esille omana kokonaisuutenaan. Vaikka vertaistuki ja ammattilaisen tuki liittyvät olennaisena osana myös ryhmätoimintaan, voidaan ryhmätoiminnan dynamiikan ja prosessin katsoa olevan oma erillinen kokonaisuutensa.

Vanhemmat tuntevat tarvitsevan keskustelua asiantuntijoiden kanssa samoin he tuntevat tarvitsevan ryhmää/toisia vanhempia jakamaan kokemuksia keskenään.

Vanhemmat ovat olleet tyytyväisiä ryhmiin ja antaneet yleensä hyvää palautetta. Myös jatkokäyntien ja jatkoryhmien toivominen kertonee ryhmien merkityksellisyydestä vanhemmille.

Niistä (ryhmistä) on yleisesti pidetty paljon ja niihin on toivottu jopa jatkokäyntejä tai uutta ryhmää vähän isommille lapsille.

6.2 Millaista jatkokoulutusta tai muuta tukea ryhmänohjaajakoulutuksen käyneet kertovat tarvitsevansa

Tässä opinnäytetyössä oli tarkoitus kartoittaa koulutettujen tuen ja jatkokoulutuksen tarve reflektiivisen työotteen ylläpitämisen osalta, mutta kyselyssä nousi kuitenkin voimakkaimmin esiin tuen tarve työorganisaatiolta ryhmien järjestämisen osalta. Kaksi vastaajaa toi esiin tarpeen koulutuksen järjestäjältä saatavaan tukeen.

Neljä vastaajaa toi kyselyssä esille tarpeen koko työorganisaation tuelle. Tukea ja arvostusta kaivattiin ylemmältä esimiestasolta työyhteisön ja kollegoiden tasolle. Koettiin, että reflektiivisen työotteen ja vanhempainryhmien tärkeydestä tulisi olla työorganisaatiossa enemmän ymmärrystä. Tarve tuotiin esille pääasiassa ryhmien järjestämisen osalta. Vanhempien rekrytoimiseksi ryhmiin ja ryhmätoiminnan toteutumiseksi tarvittaisiin kollegoiden apua sekä esimiesten ymmärrystä ja tukea. Myös kunnan säästöpaineeet tuotiin yhdessä vastauksessa esille ryhmämalliin olennaisena osana kuuluvan osallistujille annettavan välipalan niukkuuden osalta, ja tähän liitettiin myös asiaa ymmärtämätön johto.

Omasta organisaatiosta ja esimiestasolta kaivattaisiin lisää tukea ja kiinnostusta ryhmiä kohtaan.

Lisäksi tarvitaan esimiehen ymmärrystä, miksi ryhmät ovat tärkeitä. Esimies on vaihtunut matkan varrella ja se aiheuttaa omia haasteita.

Taulukossa 3 on havainnollistettu jatkokoulutuspäiviin osallistuminen vastaajien keskuudessa sekä muun reflektiivistä työotetta ylläpitävän tuen tarve jo tarjotun jatkokoulutuksen lisäksi. Kaksi vastaajaa ei ollut osallistunut jatkokoulutuspäiviin, eivätkä he kokeneet tarvitsevansa myöskään muuta tukea.

Taulukko 3 Jatkokoulutukseen osallistuminen ja tuen tarve, kyselyn kysymykset 9 ja 10 (liite 2).

Vastaaja	Onko osallistunut jatkokoulutuspäiviin	Kokeeko tarvitsevansa muuta tukea ylläpitämään reflektiivistä työtettä
A	Ei	Ei
B	Ei	Ei
C	Kyllä	Kyllä
D	Kyllä	Ei
E	Kyllä	Kyllä
F	Kyllä	Ei
G	Kyllä	Kyllä

Jatkokoulutuspäiviin kertoi osallistuneensa viisi vastaajaa, jotka kertoivat myös olevansa tyytyväisiä päivien sisältöön. Sisällöksi toivottiin lisäksi kertausta sekä uutta tietoa aihealueesta esimerkiksi uusista tutkimuksista ja markkinointivinkkejä (koskien oletettavasti vanhempainryhmien markkinointia vanhemmille), kokemusten jakamista ja yhdessäoloa.

[Mitä sisältöjä toivoisit näihin päiviin] Kokemusten jakamista asiantuntijoiden kesken, naurua ja miellyttävää yhdessäoloa. Ei liian tehokasta ja täyteen tupattua aikataulua. Keskustelulle tilaa, kuten on ollutkin.

Sisällöt ja paikat ovat olleet mielenkiintoisia. Jos meidän kunnassa ei saada ryhmätoimintaa käyntiin, niin kuulemma jatkokoulutuspäiviin ei tule lupaa enää osallistua.

Kolme viidestä jatkokoulutuspäiviin osallistuneista koki kaipaavansa muuta tukea niiden lisäksi. Kaksi vastaajaa toivoi jatkokoulutuspäivien lisäksi muuta tukea koulutuksen järjestäjältä: toivottiin jotakin, millä muistutella mieleen reflektiivinen työote sekä kouluttajan ”tsemppiestejä” mentalisaatiosta kiireisen arkityön keskelle. Kolmas myöntävästi vastannut mainitsi tässä kohdassa kaipaavansa lisää tukea ja kiinnostusta ryhmiä kohtaan esimiestasolta ja omalta organisaatiolta.

Kyselyssä tuli yhden vastaajan osalta esille myös ryhmätoiminnan merkitys reflektiivisen työotteen säilymisessä. Vastaajan kokemus oli, että koska ryhmiä ei ole saatu järjestettyä, ei työote pysy niin hyvin hallussa kuin hän koki sen olleen koulutuksen jälkeen. Hän koki, että reflektiivinen työote ei tule automaationa ja kaipasi siksi tukea sen mieliin muistutteluksi.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimustuloksia tutkimuskysymyksiin peilaten (7.1) sekä verraten niitä koulutettujen työhön ja ammatillisuuteen liittyvien tulosten osalta koulutuksen tavoitteisiin (7.2) sekä myös niiden että ryhmätoiminnan merkityksen vanhemmille osalta aikaisempiin tutkimuksiin (7.3). Tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, vaan ne kertovat ainoastaan tutkimukseen osallistuneiden seitsemän koulutetun näkemyksistä.

7.1 Tulosten tarkastelu tutkimuskysymyksiin peilaten

Ensimmäinen tutkimuskysymys tässä opinnäytetyössä on: Mitä ryhmänohjaajakoulutuksen käyneet kertovat koulutuksen merkityksestä? Koulutetut kertoivat koulutuksen merkityksestä omalle työlleen ja ammatillisuudelleen sekä ryhmien merkityksestä vanhemmille. Tulosten mukaan koulutus oli vahvistanut koulutettujen ammatillisuutta, se oli antanut heille monipuolisen työvälineen ja muuttanut heidän työtapaansa. He myös kokivat koulutuksen olleen antoisa ja saaneensa ryhmänohjaamisesta mielekkään työtehtävän. Toisten koulutettujen vertaistuki mainittiin myös koulutuksesta saatavana merkityksellisenä asiana. Koulutetut kuvasivat ryhmätoiminnan merkitystä vanhempainryhmissä käyneille vanhemmille. Koulutettujen mukaan ryhmä oli vaikuttanut vahvistavasti vanhempien vanhemmuuteen sekä heidän suhteeseensa lapseensa. Lisäksi vertaistuki, ammattilaisen tuki sekä ryhmätoiminta kokonaisuudessaan olivat koulutettujen näkemyksen mukaan vanhemmille merkityksellisiä asioita.

Johtopäätöksinä ensimmäisen kysymyksen osalta voidaan todeta, että koulutus oli ollut tutkimukseen osallistuneille seitsemälle ammattilaiselle merkityksellinen, ja se oli vaikuttanut heidän ammatillisuuteensa sekä työhönsä positiivisesti. Ainoastaan koulutuksen käyneet

ammattilaiset voivat ohjata vanhempainryhmiä, joten Vahvuutta vanhemmuuteen[®] ja Lapsi mielessä[®] -vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen merkitys tulee esiin myös ryhmätoiminnan merkityksellisyydessä siihen osallistuneille vanhemmille. Tämän tutkimusten tulosten mukaan ryhmätoiminta on ollut vanhemmille merkityksellistä ja se on vaikuttanut vanhemmuuteen positiivisella tavalla.

Toinen tutkimuskysymys oli: Millaista jatkokoulutusta tai muuta tukea koulutetut kertovat tarvitsevansa ylläpitämään reflektiivistä työtettä? Koulutetut kertoivat olevansa tyytyväisiä jo olleisiin jatkokoulutuspäiviin ja esittivät joitakin jatkokoulutuspäivien sisältöön liittyviä toiveita. Tukea he kertoivat tarvitsevansa eniten omalta työorganisaatioiltaan ja tuen tarve liittyi lähinnä ryhmätoiminnan järjestämiseen. Tukea toivottiin myös koulutuksen järjestäjältä mentalisaation ja reflektiivisen työtteen mielessä pitämiseksi.

Johtopäätöksenä toisen tutkimuskysymyksen osalta voidaan todeta, että tähän tutkimukseen osallistuneet Vahvuutta vanhemmuuteen[®] ja Lapsi mielessä[®] -vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen käyneet olivat tyytyväisiä saamaansa jatkokoulutukseen. Jatkokoulutuksen lisäksi he kokivat tarvitsevansa jonkin verran tukea koulutuksen järjestäjältä liittyen mentalisaatioon ja reflektiivisen työtteen ylläpitämiseen. Eniten tukea koulutetut kertoivat tarvitsevansa työorganisaatioiltaan ryhmätoiminnan mahdollistamiseksi.

7.2 Tulokset suhteessa koulutuksen tavoitteisiin

Tässä luvussa tehdään johtopäätöksiä ensimmäisen tutkimuskysymyksen ”Mitä koulutetut kertovat koulutuksen merkityksestä” yläkategorian ”Koulutuksen merkitys ammatillisuudelle ja työlle” osalta verraten tuloksia koulutuksen tavoitteisiin. Vahvuutta vanhemmuuteen[®] ja Lapsi mielessä[®] -vanhempainryhmien ohjaajakoulutuksen tavoitteita käsiteltiin piirijärjestön ohjaajakoulutuksessa syksyllä 2019 ja ne on mainittu luvussa 3.1.

Koulutuksen tavoitteissa mainitaan, että koulutus antaa valmiudet toimia Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmän ja Lapsi mielessä -vanhempainryhmän ohjaajana. Vastaajista

neljän työnkuvaan kuului ryhmänohjaus, vaikkakin yksi heistä mainitsi sen jääneen taka-alalle omassa työnkuvassa. Kolme vastaajaa, joiden työnkuvaan ryhmänohjaus ei tällä hetkellä kuulu, olisi kuitenkin halukkaita siihen. Täten voisi päätellä, että kaikki vastaajat kokivat heillä olevan valmiudet toimia ryhmänohjaajana, joten tavoite on toteutunut tähän tutkimukseen vastanneiden osalta.

Tavoitteisiin kuuluu myös tarjota välineitä sekä kehittää ja soveltaa reflektiivistä työtapaa myös muussa perheiden parissa tehtävässä työssä. Monipuolisen työvälineen eli mentalisaatioperustaisen reflektiivisen työotteen mainittiin tässä tutkimuksessa näkyvän työssä esimerkiksi viitekehystenä, työmenetelmänä ja toimintamalleina, jotka ovat joko vahvistuneet tai tulleet uusina koulutuksen jälkeen. Vastauksista kävi ilmi, että koulutetut kokevat saaneensa koulutuksesta monipuolisen työvälineen, jota he käyttävät myös jokapäiväisessä työssään.

Koulutuksen tavoitteissa luvataan myös tarjota työntekijälle mahdollisuus tarkastella omaa tunnekokemusta asiakkaan kohtaamisessa ja vahvistaa hänen omaa mentalisaatiokykyään sekä herättää kiinnostus toisen ihmisen kokemuksiin kysymisen, yhdessä ihmettelyn ja uteliaisuuden avulla. Tässä tutkimuksessa yhtenä koulutuksen merkityksenä tuotiin esiin työtavan muutos, joka koskee vanhempien mentalisaatiokyvyn vahvistamista. Koulutetut kertovat pohtivansa asioita entistä enemmän yhdessä vanhempien kanssa. Heidän kertomissaan konkreettissakin esimerkeissä korostui vanhemmilta kysyminen ja uteliaisuus. Kiinnostus toisen ihmisen kokemuksiin on siis herännyt. Suurin osa vastaajista kertoi kokeneensa, että heidän työotteessaan ja ajattelussaan on tapahtunut muutoksia koulutuksen jälkeen. Tästä voitaneen päätellä, että koulutuksen jälkeen myös työntekijöiden oma mentalisaatiokyky on vahvistunut heidän huomatessaan myös itse oman ajattelutapansa muutoksen. Työntekijän oman tunnekokemuksen tarkastelu asiakkaan kohtaamisessa ei tullut vastauksissa ilmi, mutta se liittyyneekin itse koulutuksen aikana tapahtuvaan prosessiin.

Lisäksi koulutuksen tavoitteena on ollut tarjota koulutettaville mahdollisuus syventää omaa, tutkittuun tietoon perustuvaa teoreettista ajattelua. Vastauksissa tuli esille oman ajattelun ja ammatillisuuden vahvistuminen koulutuksen jälkeen. Näin ollen voidaan päätellä, että

koulutuksessa koulutettavalle on mahdollistunut ja toteutunut oman tutkittuun tietoon perustuvan ajattelun syventäminen.

7.3 Tulokset suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin

Tässä luvussa verrataan tämän opinnäytetyön tuloksia tutkimuskysymyksen ”Mitä koulutetut kertovat koulutuksen merkityksestä” kahden yläkategorian osalta aikaisempiin tutkimuksiin. Mukana on yksi laaja tutkimus ja muut ovat opinnäytetöitä. Vaikkakaan opinnäytetöiden otos ei ole ollut kovin laaja, voitaneen niiden tutkimustuloksia silti tarkastella tämän opinnäytetyön yhteydessä.

7.3.1 Koulutuksen merkitys koulutetun työlle ja ammatillisuudelle

MLL:n mentalisaatioperustaisen vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen käyneiden ammattilaisten näkökulmaa on tutkittu muutamissa aiemmissä opinnäytetöissä, joiden tutkimuskohteena olivat vuosien 2010—2014 Vahvuutta vanhemmuuteen -hankkeen aikana koulutetut ammattilaiset.

Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan koulutetut ammattilaiset ovat saaneet koulutuksen myötä mentalisaatioperustaisesta reflektiivisestä työotteesta monipuolisen työvälineen, jota käytetään ryhmätoiminnan lisäksi omassa työssä. Koulutus on muuttanut työtapaa, monipuolistanut työtä ja vahvistanut ammatillisuutta. Koulutetut kertoivat myös, että ryhmätoiminta on vaikuttanut vanhempiin positiivisesti. Haaparanta (2014) selvitti opinnäytetyössään ryhmänohjaajien kokemuksia ja myös hänen tutkimuksensa mukaan ryhmät oli koettu sekä vanhempien että ohjaajien osalta positiivisena. Ammattilaisen reflektiivisellä työotteella oli ollut positiivinen vaikutus sekä ammattilaisten oman työn tekemiseen että ammattilaisen toiminnan kautta vanhempien toimintaan omien lastensa kanssa.

Hyvärisen & Koikkalaisen (2014) opinnäytetyössä todettiin koulutuksen vaikuttaneen positiivisesti lapsiperheiden parissa työskentelevien koulutettujen reflektiiviseen työotteeseen

kommunikaatiotaitojen ja asiakassuhdeosaamisen paranemisena. Vaikutus näkyi myös mukautuvammassa työskentelemisessä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä työtteen monipuolisessa soveltamisessa. Ropponen (2015) puolestaan tutki opinnäytetyössään koulutukseen osallistuneiden varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia reflektiivisen työtteen käyttämisestä omassa työssään. Koulutettujen todettiin käyttäneen reflektiivistä työtettä jokapäiväisissä vuorovaikutustilanteissa lasten ja perheiden kanssa. Työtteen avulla koettiin olevan mahdollista vahvistaa vanhempien reflektiivisyyttä sekä huomioida lasten tarpeita ja näkökulmia paremmin varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvatuksessa työntekijän reflektiivisen työtteen kerrottiin vaikuttaneen myös lapsen näkökulman huomioimiseen esimerkiksi toiminnan suunnittelussa.

Näiden neljän opinnäytetyön samansuuntaisten tulosten perusteella voidaan todeta, että koulutus on vaikuttanut tutkimuksiin osallistuneiden koulutettujen työhön ja ammatillisuuteen positiivisesti. Mentalisaatioperustaisella vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksella ja sen pohjalta syntyvällä reflektiivisellä työotteella on siis mahdollista vaikuttaa positiivisella tavalla ammattilaisten ammatillisuuteen, työotteeseen ja työhön myös heidän jokapäiväisessä arkityössään mahdollisen ryhmänohjaamisen lisäksi.

7.3.2 Ryhmätoiminnan merkitys vanhemmille

Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin Vahvuutta vanhemmuuteen ja Lapsi mielessä - vanhempainryhmiä yhdessä niitä erittelemättä, koska nykyiset vanhempainryhmän ohjaajakoulutukset koskevat sekä vauvaperheryhmän että taaperoikäisten vanhempainryhmän ohjaamista. Tässä luvussa mainittujen Kesannon (2015) sekä Souranderin ym. (2021) tutkimukset koskivat ensikertalaisille vanhemmille tarkoitettuja Vahvuutta vanhemmuuteen - vauvaperheryhmiä vuosien 2010–2014 hankkeen aikana. Helmikuussa 2021 julkaistiin Souranderin, Laakson & Kallandin (2021) tutkimus, jossa tutkittiin Vahvuutta vanhemmuuteen - vauvaperheryhmään osallistuneiden vanhempien ryhmätoiminnasta saamia hyötyjä. Kesanto (2015) puolestaan on tutkinut opinnäytetyössään Vahvuutta vanhemmuuteen -ryhmään osallistumisen vaikutuksia perheiden elämään.

Sekä tässä opinnäytetyössä että Souranderin ym. tutkimuksessa nousi vahvasti esiin vertaistuen merkitys vanhemmille. Souranderin ym. tutkimuksen tuloksissa vertaistuki nousi yhdeksi pääkategoriaksi ja sen todettiin olevan merkittävä ryhmätoiminnasta saatu hyöty: äideillä se oli ryhmästä saatu päähyöty, ja myös isät toivat sen vahvasti esiin. Souranderin ym. tutkimuksesta käy ilmi, että kokemusten ja ajatusten jakaminen toisten vanhempien kanssa oli suurimmalle osalle vanhemmista tärkeää. Muuan muassa tästä samasta vanhemmille tärkeästä asiasta kertoivat myös ammattilaiset tässä opinnäytetyössä, ja vertaistuen suuri merkitys vanhemmille nousikin vahvasti esille yhtenä tutkimustuloksena. Myös Kesannon opinnäytetyössä vertaistuki tuli esille: perheet olivat kertoneet saaneensa ryhmien kautta uusia ystävyys-suhteita, ja vanhempien keskinäiset verkostot olivat vahvistuneet.

Tässä opinnäytetyössä ryhmänohjaajakoulutuksen käyneet kuvasivat vanhempainryhmien vahvistavan vanhemman suhdetta lapseen, joka ilmenee lapsen tarpeiden huomioonlääntymisenä, vanhemman ajattelun muuttumisena positiivisemmaksi lasta kohtaan, lapsen ymmärtämisen lisääntymisenä sekä parempien tapojen löytymiseen lapsen kanssa olemisenä. Edelleen koulutetut kuvasivat ryhmään osallistuneiden vanhempien vanhemmuuden vahvistuneen ja ryhmän koettiin tukevan vanhemmuutta. Souranderin ym. tutkimuksen kaksi pääkategoriaa olivat vauvan ymmärtäminen sekä ymmärrys omasta vanhemmuudesta ja vanhempi-lapsi-vuorovaikutuksesta. Heidän mukaansa isät kertoivat päähyödyksi paremman ymmärryksen syntyminen vauvaa kohtaan. Sourander ym. mainitsevat vauvan ymmärtämisen lisääntymisen olevan yksi heidän tutkimuksensa merkittävin löydös. Myös Kesannon tutkimuksen mukaan ryhmätoiminnalla oli ollut positiivinen vaikutus vanhemmuuteen, vanhempien ymmärrys lapsen tarpeita ja tunteita kohtaan oli lisääntynyt sekä vuorovaikutussuhde lapseen oli parantunut.

Souranderin ym. tutkimuksen neljäs pääkategoria oli koko perheen osallistumiseen liittyvä. Koko perheen yhteisellä osallistumisella ryhmätoimintaan koettiin saavutetun hyötyjä, jotka koskivat perhettä, puolisoa ja parisuhdetta. Kesannon tutkimuksen mukaan vanhemmat kertoivat ryhmiin osallistumisen vaikuttaneen tasavertaiseen vanhemmuuteen perheessä sekä vanhempien parisuhteeseen ja koko perheen hyvinvointiin. Tässä opinnäytetyössä eivät ammattilaisten

kertomana nousseet esille perheen sisäiset ja koko perheen osallistumiseen liittyvät asiat yhtä mainintaa ryhmän parisuhdetta tukevasta vaikutuksesta lukuun ottamatta. Toisaalta Souranderin ym. tutkimuksessa ei tullut esille erillisenä hyötynä ammattilaisen tuki, kun taas ammattilaiset itse mainitsivat sen. Tähän todennäköisesti vaikuttaa vastaajien eri näkökulma.

Näiden kolmen tutkimuksen tulokset ovat hyvin samansuuntaisia. Niiden perusteella voidaan todeta, että mentalisaatioperustaisella vanhempainryhmällä voi olla hyvin monenlaisia ja monisyisiä positiivisia vaikutuksia niihin osallistuneisiin vanhempiin.

8 Pohdinta

Tämän tutkimuksen kysely toteutettiin verkkokyselynä. Vastausmäärä oli harmittavan pieni, sillä kyselyyn vastasi vain seitsemän koulutettua vastausprosentin ollessa 10. Huomatessani, että vastauksia tulee hyvin vähän, olisin voinut lisäksi haastatella joitakin koulutettuja. Tilanne oli kuitenkin huhti-toukokuussa 2020 akuutisti hyvin poikkeuksellinen koronapandemian takia, enkä halunnut häiritä ammattilaisia työssään. Jälkeenpäin ajateltuna muutaman haastattelun tekeminen aineiston laajentamiseksi olisi voinut olla järkevää. MLL:n piirijärjestöstä sain kuulla, että myös kouluttajatahon tekemissä kyselyissä on usein ollut alhainen vastausprosentti. On ymmärrettävää, että keskellä kiireistä työpäivää ei ole aikaa eikä välttämättä edes halua vastata kyselyihin. Myös mainitut poikkeusolot saattoivat vaikuttaa tämän kyselyn vastausmäärään.

Opinnäytetyöprosessini pitkittyi hieman useammastakin syystä. Tutkimusteoria aukesi minulle prosessin aikana pikkuhiljaa. Katson onnistuneeni jotakuinkin hyvin saamaan tuloksia pienestä aineistosta, vaikka aluksi toisin ajattelin. Kyselylomakkeen vastaukset oli aseteltu niin, että tutkimuksessa olisi voinut käyttää myös määrällistä analyysiä, mikäli vastauksia olisi ollut paljon. Näin suppean vastaajamäärän kyseessä ollen en katsonut sille olevan tarvetta. Laadulliseen tutkimukseen kyselylomakkeen kysymykset olivat turhankin tarkat, sillä Kanasen (2014, s. 16) mukaan ”laadullisessa tutkimuksessa ei voida laatia yksityiskohtaisia kysymyksiä.”

Lisätäkseen tämän suppean laadullisen tutkimuksen tulosten luotettavuutta, vertasin niitä aikaisempien tutkimusten tuloksiin Johtopäätöksiä-luvussa (7.3). Laadullisen tutkimuksen tekijä voi hyödyntää muiden tutkijoiden tuloksia omien tuloksiensa tukena eli hakea vahvistusta omille tulkinnoilleen kriteerivaliditeetista (Kananen, 2015, s. 355). Koulutettujen näkemykset ryhmätoiminnan merkityksestä vanhemmille olivat samansuuntaisia uusimman vanhempien näkökulmasta tehdyn tutkimuksen kanssa sekä yhden aiemman vanhempien näkökulmasta tehdyn opinnäytetyön tulosten kanssa (7.3.2).

Vastaajat kokivat Vahvuutta vanhemmuuteen ja Lapsi mielessä -vanhempainryhmätoiminnan olevan merkityksellistä vanhemmille ja vaikuttavan vahvistavasti vanhemmuuteen sekä vanhempien suhteeseen lapseensa. Asioiden yhdessä pohtiminen ja jakaminen ryhmässä, johon kuuluu sekä ammattilaisia että vertaisia, ja jossa kokoontumiskertojen teemat vievät prosessia eteenpäin, tuo varmasti asioiden ymmärtämiseen syvyyttä ja enemmän oivalluksia.

Myös vertaistuen merkitys vanhemmille tuli tämän tutkimuksen tuloksissa esille. Vanhemmat ovat toivoneet ryhmille jatkoa ja jatkaneet toisten vanhempien tapaamista myös ryhmien päättymisen jälkeen. Oletettavaa siis on, että vanhemmat ovat saaneet ryhmistä uusia ystävyys-suhteita. Kaikilla perheillä ei ole sukulaisia tai sukulaiset asuvat kaukana, jolloin luonnollinen sosiaalinen tukiverkko voi siltä osin puuttua. Sourander ym. (2016, s.52) mainitsevat riskitekijöitä lapsen myönteiselle kehitykselle olevan myös vanhemman yksinäisyyden ja sosiaalisen tuen puutteen.

Ystävyys-suhteiden ja vertaistuen merkitys on siis suuri paitsi vanhemman hyvinvoinnille myös lapsen kehitykselle.

Myös ohjaajakoulutuksen positiivisten vaikutusten osalta tulokset olivat samansuuntaisia kahden aiemman opinnäytetyön kanssa (7.3.1). Vertasin tuloksia ryhmänohjaajien osalta lisäksi koulutuksen tavoitteisiin (7.2), joiden perusteella päättelin, että tavoitteisiin oli kyselyyn vastanneiden koulutettujen kohdalla päästy.

Vahvuutta vanhemmuuteen® ja Lapsi mielessä® -vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksella oli tämän tutkimuksen tulosten mukaan ollut paljon positiivisia vaikutuksia vastanneiden koulutuksen

käyneiden työhän ja ammatillisuuteen, ja se oli tuonut heidän työntekoonsa monipuolisuutta ja mielekkyyttä. Voisi siis päätellä sen vaikuttaneen positiivisesti työntekijöiden työssä viihtyvyyteen eli työhyvinvointiin. Ne ammattilaiset, joiden työnkuvaan ryhmänohjaaminen kuului, kuvasivat sitä antoisaksi työtehtäväksi. Toisaalta useista vastauksista kuvastui tyytymättömyys työorganisaatioita kohtaan tuen saamisen osalta. Työorganisaation tuen ja arvostuksen puutteella ryhmätoiminnan järjestämisessä voi siis mahdollisesti olla päinvastaisia vaikutuksia työssä viihtymiseen.

Kyselyyn vastanneet sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset kertoivat käyttävänsä koulutuksen aikana omaksumaansa reflektiivistä työtettä myös jokapäiväisessä työssään vanhempien mentalisaatiokyvyn vahvistamiseksi. Työotteen onkin todettu näkyvän ohjaajakoulutuksen käyneiden työssä monin eri tavoin, sillä ryhmänohjaamisen lisäksi se siirtyy myös muuhun perheiden kanssa tehtävään työhön (Viinikka ym., 2014b, s. 119).

Ryhmän ohjaamisen reflektiivistä työtettä ylläpitävä vaikutus tuli vastauksissa esille. Erään vastaajan kokemus oli, että koska ryhmiä ei ole hänen työorganisaatiossaan saatu järjestettyä, ei työote tule hänen mukaansa ”automaationa” ja pysy niin hyvin ”hallussa” kuin hän koki sen olleen koulutuksen jälkeen. Toinen vastaaja kertoi, että mikäli ryhmätoimintaa ei hänen työorganisaatiossaan saada järjestettyä, ei työntekijä myöskään anna lupaa osallistua jatkokoulutuksiin. Hän koki, että esimiehet ja kollegat eivät arvosta ja ymmärrä toimintamallia. Sekä ryhmän ohjaaminen että jatkokoulutukset auttavat ylläpitämään reflektiivistä työtettä.

Tulosten mukaan ryhmänohjaajat tarvitsevat ryhmätoiminnan toteuttamiseksi työorganisaation tukea sen kaikilta tasoilta ylemmistä esimiehistä kollegoihin. Työorganisaatioissa tarvittaisiin enemmän ymmärrystä toimintamallin tärkeydestä. Kollegoilta tarvittaisiin apua vanhempien rekrytoimiseksi ryhmiin ja esimiehiltä tukea ryhmätoiminnan mahdollistamiseksi ja kehittämiseksi.

MLL:n jatkokoulutukset vastaajat kokivat hyvinä ja monipuolisina. Muunlaisena tuen tarpeena reflektiivisen työotteen ylläpitämiseksi he kaipaivat kouluttajalta jotakin, millä muistutella työote mieleen sekä viestejä mentalisaatiosta kiireisen työarjen keskelle. Mielestäni esimerkiksi

sähköpostitse lähetettävät mietelauseet, harjoitukset tai esimerkit mentalisaatiosta ja reflektiivisestä työotteesta voisivat toimia muistutteluna. Perehtyessäni mentalisaatioon opin, että ihmisen huomattessa, ettei hän mentalisoi, hän itse asiassa mentalisoi. Pienikin muistutus mentalisaatiosta ja reflektiivisestä työotteesta saattaisi palauttaa ne koulutuksen käyneen mieleen hektisen arjen keskellä.

Ryhmätoiminnan toteuttamisen ja kehittämisen keinoiksi työorganisaatioissaan vastaajat toivat esille muun muassa markkinoinnin tehostamisen vanhemmille sekä ryhmätoiminnan sijoittamisen tukevammin organisaation tai yksikön toimintamalliin. Esimerkkinä tästä mainittiin ryhmätoiminnan kehittäminen varhaisen tuen palveluna, neuvolatoiminnan yhtenä työmuotona ja jatkona valmennukselle, jolla vastaaja tarkoittanee neuvolan perhevalmennusta. Kalland ym. (2016, s. 6) mukaan ryhmämallia kehitettäessä tavoitteena olikin, että se voitaisiin integroida kunnallisiin peruspalveluihin. Ryhmätoiminnan kehittäminen osaksi säästöpainneissa olevien kuntien peruspalveluita vaatisi nähdäkseni kaukaa viisaan ja asiaa ymmärtävän kunnallisen päättävän tahon. Asian nosto yhteiskunnalliseen keskusteluun voisi viedä tietoa sen merkityksestä myös kuntiin.

Niissä organisaatioissa, joissa koulutetut eivät saa tukea ja ymmärrystä ryhmätoiminnan järjestämiselle ja työotteen ylläpitämiselle, ei koulutuksesta myöskään saada suurinta hyötyä. Työnantajien ymmärrystä työotteen ja ryhmätoiminnan merkityksestä sekä vaikuttavuudesta tulisikin mielestäni lisätä, jotta he mahdollistaisivat useampien työntekijöiden koulutuksen sekä jatkokoulutuksen, hyvät ryhmätoiminnan edellytykset sekä ryhmätoiminnan toteutumisen yhtenä työmuotona organisaatioissaan. Kunnan eri toimialojen, järjestöjen ja seurakuntien ylisektorinen yhteistyö ryhmätoiminnan järjestämisessä ja ohjaamisessa voisi parhaimmillaan vaikuttaa innovatiivisesti myös muun lasten ja perheiden kanssa tehtävän työn kehittämiseen kunnassa. Ammattilaisten koulutuksen sekä ryhmätoiminnan mahdollistamisen avulla työorganisaatiot voisivat lisätä myös työn tekemisen mielekkyyttä ja työntekijöiden työhyvinvointia.

Olen jo aikaisemmin ollut varhaisen ennaltaehkäisevän työn puolestapuhuja, mutta tätä työtä tehdessäni käsitykseni sen tärkeydestä vahvistui. Mentalisaatio ja reflektiivinen työote olivat minulle täysin uusia asioita. Opinnäytetyöprosessin aikana nämä moniulotteiset aiheet alkoivat avautumaan itselleni hieman enemmän. Reflektiivinen työote kiinnostaa itseäni hyvin paljon ja uskon, että tulevaisuuden työssäni lastensuojelun kentällä se olisi erittäin tarpeellinen.

Mentalisaatiokyky, reflektiivinen kyky, ammattilaisen reflektiivinen työote sekä vanhempainryhmätoiminta ja niiden vaikutukset koulutettuihin, vanhempiin, lapsiin ja perheisiin ovat hyvin monisyisiä. Tässä opinnäytetyössä käsittelin niistä vain hyvin pientä osaa. Olen prosessin aikana perehtynyt niiden vaikutuksiin eri osa-alueilla ja pohtinut niiden vaikutusta sosiaali-, terveys-, kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten työotteen kautta asiakkaisiin ja yhteiskuntaan.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen tullut vakuuttuneeksi siitä, että strukturoidun vanhemmuutta tukevan ryhmätoiminnan avulla voidaan vaikuttaa positiivisesti lasten kasvuympäristöihin ja heidän mielenterveyteensä. Pitkään varhaiskasvatuksessa työskennelleenä olen sitä mieltä, että mentalisaatioperustaiselle ennaltaehkäisevälle ja ennalta vahvistavalle vanhemmuustyölle on tarve myös niiden perheiden parissa, joilla ei ole erityisiä tunnettuja riskitekijöitä.

Vanhempiin ja heidän mentalisaatiokykyynsä vaikuttamalla vaikutetaan myös lasten omaan mentalisaatiokykyyn. Tällä tavoin vaikutetaan myös paitsi tämän hetken, myös tulevaisuuden yhteiskunnan tasolla. Pajulo ym. (2015, s.1056) toteavat, että ”mentalisaatiokyvyn vahvistaminen laajemmin yhteiskunnallisesti olisi tärkeää ja ongelmia ehkäisevää. Se olisi paitsi mahdollista myös kiireellistä.” Tässä opinnäytetyöprosessissa oppimieni asioiden perusteella olen täysin samaa mieltä.

Hyvin ajankohtaisia lasten ja nuorten ongelmia ovat muun muassa ahdistuneisuuden lisääntyminen sekä käytösongelmat kuten kiusaaminen. Nuorten ahdistuneisuuden lisääntymisestä kertoi 14.2.2021 Aamulehdessä (Ala-Heikkilä, 2021, s. A6—A9) kiintymyssuhteisiin liittyvien traumojen hoitoon erikoistunut psykologi, psykoterapeutti Satu Kallio. Hän luonnehti

ahdistuneisuutta sen yleisyyden takia jo kansantaudiksi, ja mainitsee ahdistuneisuuden taustalla olevan usein puutteet varhaislapsuuden vuorovaikutuksessa ja kiintymyssuhteissa. Näihin olisi siis mahdollista vaikuttaa jo vauva-aikana vahvistamalla vanhempien mentalisaatiokykyä ja tukemalla varhaista vuorovaikutusta sekä turvallisemman kiintymyssuhteen muodostumista

Kiusaamista tutkinut professori Christina Salmivalli puolestaan kertoi Aamulehdessä 14.3.2021 (Mantsinen, 2021, s. A19) kiusaavia lapsia yhdistävän empatian puutteen ja halun saada valtaa. Hän sanoo, että vaikka onkin määritelty ihmistyyppejä, joilla on suurempi riski kiusata muita, on potentiaalia pahaan ja typeriin tekoihin kaiken ikäisissä niin kutsutuissa ”tavallisissakin” ihmisissä. Hyvä mentalisaatiokyky pitää sisällään muun muassa myötätunnon itseä ja toista ihmistä kohtaan sekä kyvyn tunnistaa ja säädellä tunteita. Uskon, että lasten hyvää mentalisaatiokykyä vahvistamalla voitaisiin vaikuttaa myös kiusaamiseen vähentävästi.

Kuntien tulisikin ymmärtää reflektiivisen työtteen ja vanhempainryhmätoiminnan tärkeys, ja pyrkiä tavoittamaan lapsiperheitä ennaltaehkäisevästi. Mikäli pehmeä inhimillinen näkökulma ei kuntien vaakakupissa paina, voi asian tärkeyden varmasti löytää myös laskemalla sille hinnan kovan kuntatalouden pitkän aikavälin laskelmissa. Lasten, nuorten ja aikuisten moninaista oireilua ja sen tuomia kustannuksia eri sektoreilla voitaisiin ainakin osittain ehkäistä jo ennalta.

Tähän tutkimukseen osallistuneiden ammattilaisten kertoman mukaan Vahvuutta vanhemmuuteen® ja Lapsi mielessä® -vanhempainryhmän ohjaajakoulutus on tuloksellista ja kannattavaa sekä ammattilaisten että vanhempien osalta. Tutkimukseni suppeuden takia sen tulokset ovat vain suuntaa antavia, mutta toivon, että yhdessä muiden tutkimusten tulosten kanssa niistä on hyötyä Mannerheimin Lastensuojeluliiton mentalisaatioperustaisten vanhempainryhmien ohjaajakoulutuksen kehittämisessä sekä varsinkin sen markkinoinnissa kunnille, järjestöille, seurakunnille ja muille organisaatioille.

MLL ja sen piirijärjestöt seuraavat koulutuksen käyneiden kokemuksia ja toiveita koulutuksen suhteen palautekyselyin. Koulutuksen vaikuttavuutta ammattilaisiin tulisi mielestäni tutkia laajemmin. Kun laajoja tutkimustuloksia koulutuksen vaikutuksista olisi myös tästä näkökulmasta,

voisi se olla yksi työtteen sekä toimintamallin markkinointikeino ja edesauttaa työnantajien halukkuutta kouluttaa työntekijöitään.

Varhaiseen vuorovaikutukseen vaikuttaville ennaltaehkäiseville ja ennalta vahvistaville vanhempainryhmille on todellakin paikkansa tämän päivän vanhemmuuden tukemisessa.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020) Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 177—188). Gaudeamus Oy.
- Ala-Heikkilä, M. (14.2.2021). Ahdistuneisuus. *Terapia auttoi. Aamulehti*, A6—A09.
- Folkhälsan. (2020). *Mentalisering. Nyckeln till fungerande relationer*.
<https://www.folkhalsan.fi/barn/professionella/foraldrastod/>
- Haaparanta, O. (2014) *Vahvuutta vanhemmuuteen perheryhmien kehittäminen ohjaajien näkökulmasta Satakunnassa*. [opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu].
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201404285197>
- Hyvärinen, S. & Koikkalainen, H. (2014). *Reflektiivisen työotteen hyödyntäminen: MLL:n lapsiperheiden ryhmänohjaajakoulutuksen käyneiden kokemuksia*. [opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014120418422>
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020a) Johdanto. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 9—19). Gaudeamus Oy.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020b) Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 143—144). Gaudeamus Oy.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020c) Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 175). Gaudeamus Oy.
- Kalland, M. (2014). Vanhemman mentalisaatiokyky. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (ss. 26—38). Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Kalland, M. (2017). Mentalisaatiokyky vanhemmuudessa. Teoksessa Laitinen, I. & Ollikainen, S. (toim.) *Mentalisaatio. Teoriasta käytäntöön* (ss. 131—150). Therapie-säätiö.
- Kalland, M., Fagerlund, Å., Von Koskull, M. & Pajulo, M. (2016) Families First: the development of a new mentalization-based group intervention for first-time parents to promote child development and family health. *Primary Health Care Research & Development*, 17(1) (ss. 3 – 17). <https://doi.org/10.1017/S146342361500016X>

- Kalland, M. & Von Koskull, M. (2014). Promotiivinen näkökulma vanhemmuuden tukemiseen. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (ss. 158—167). Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Kananen, J. (2014) *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. (2015) *Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kauppi, A. & Takalo, A. (2014). Mentalisaation psykoanalyttiset juuret. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (ss. 8—25). Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Keinänen, M. & Martin, M. (2019). *Mieli meissä. Tasapainoista arkea mielentämisen keinoin*. Kirjapaja.
- Kesanto, S. (2015) *Perheiden kokemuksia Vahvuutta vanhemmuuteen-perheryhmistä Janakkalassa vuosina 2011—2013* [opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu].
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015101715481>
- Laitinen, I. (2017). Mentalisaatioon perustuvan terapian peruskäsitteet ja hoitotekniikat. Teoksessa Laitinen, I. & Ollikainen, S. (toim.) *Mentalisaatio. Teoriasta käytäntöön* (ss. 55—81). Therapeia-säätiö.
- Larmo, A. (2010) Mentalisaatio – kyky pitää mieli mielessä. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 2010; 126(6) (ss. 616–622).
<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2010/6/duo98674?keyword=mentalisaatio>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (2018). *Lapsi mielessä -vanhempainryhmät*.
<https://www.mll.fi/vanhemmille/toiminta-lapsiperheille/lapsi-mielessa-vanhempainryhmat/>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (2019a). *Vahvuutta Vanhemmuuteen -perheryhmät*.
<https://www.mll.fi/vanhemmille/toiminta-lapsiperheille/vahvuutta-vanhemmuuteen-perheryhmat/>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (2019b) *Mentalisaatioon perustuva perheryhmän ohjaajakoulutus - ennaltaehkäisevä näkökulma (7,5 op)*

<https://www.mll.fi/ammattilaisille/tietoa-teemoittain/mentalisaatioperustainen-toiminta/mentalisaatioon-perustuvat-koulutukset/perheryhman-ohjaajakoulutus/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (2019c) *Mentalisaatioon perustuvat koulutukset*.

<https://www.mll.fi/ammattilaisille/tietoa-teemoittain/mentalisaatioperustainen-toiminta/mentalisaatioon-perustuvat-koulutukset/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (2019d). *Vahvuutta vanhemmuuteen - ja Lapsi mielessä - ohjaajien jatkokoulutus*.

<https://www.mll.fi/ammattilaisille/tietoa-teemoittain/mentalisaatioperustainen-toiminta/mentalisaatioon-perustuvat-koulutukset/vahvuutta-vanhemmuuteen-ja-lapsi-mielessa-ohjaajien-jatkokoulutus/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (2020). *Organisaatio*. [https://www.mll.fi/tietoa-](https://www.mll.fi/tietoa-mllsta/organisaatio/)

[mllsta/organisaatio/](https://www.mll.fi/tietoa-mllsta/organisaatio/)

Mattila, L. & Rantala, J. (2019). *Mitä ihmettä? Opi ymmärtämään lapsesi mieltä*. Gummerus Kustannus Oy.

Mantsinen, J. (14.3.2021). Kiusaaville lapsille yhteistä on empatian puute ja vallan halu. *Aamulehti*, A19.

Mäntymaa, M. & Puura, K. (2011). Pikkulasten psyykkisen voinnin arviointi. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen* (ss. 271–285). WSOYpro OY.

Pajulo, M. (2004) Vauvan tunnetila ja sen säätely. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 120(21), 2543–2549. <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo94604.pdf>

Pajulo, M. & Pyykkönen, N. (2011). Mentalisaatiokyky varhaisessa vanhemmuudessa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen* (ss. 71–94). WSOYpro OY.

Pajulo, M., Salo, S. & Pyykkönen, N. (2015) Mentalisaatio ihmistä suojaavana tekijänä. *Duodecim* 131(11) (ss. 1050–1057).

<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2015/11/duo12278?keyword=mentalisaatio%20ihmist%C3%A4>

Puusa, A. (2020) Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 145–156). Gaudeamus Oy.

- Puusa, A. & Juuti, P. (2020) Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 75—85). Gaudeamus Oy.
- Ropponen, E. (2015) *Varhaiskasvattajien kokemuksia reflektiivisestä työstä* *varhaiskasvatuksen kasvatuskumppanuudessa*. [Opinnäytetyö, YAMK. Laurea ammattikorkeakoulu.] <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015052811155>
- Salo, S. & Kauppi, A. (2014) Reflektiivinen työote vanhemman kohtaamisessa. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (ss. 75—96). Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Sourander, J., Laakso, M-L. & Kalland, M. (2021) Mentalization-based Families First Group Intervention for First-Time Parents: Parents' Perspective. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy*. <https://doi.org/10.1080/15289168.2021.1872148>
- Sourander, J., Oksanen, E. & Viinikka, A. (2016) Mentalisaatioteoriaan perustuva Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmämalli ja vanhempien kokemuksia perheryhmästä. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti – Niilo Mäki instituutti*, 26(1), 52—64. https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2018/04/Bulletin-1_2016_Johanna-Sourander_Eeva-Oksanen_Anne-Viinikka.pdf
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Viinikka, A. (2016). *Mitä vauva mieltii? Vanhempien mentalisaatiokyvyn vahvistaminen*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. https://cdn.mll.fi/prod/2017/08/04173656/Mit%C3%A4-vauva-mieltii_PDF.pdf
- Viinikka, A., Sourander, J. & Oksanen, E. (2014a). Reflektiivinen työote. Teoksessa Viinikka A., (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (ss. 67—74). Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Viinikka, A., Sourander, J. & Oksanen, E. (2014b). Reflektiivinen työote perheryhmän ohjaamisessa. Teoksessa Viinikka A., (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (ss. 97—120). Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Viinikka, A., Sourander, J. & Oksanen, E. (2014c). Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmä. Teoksessa Viinikka A., (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (ss. 121—139). Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

LIITE 1 Sähköpostitse toimitettu saatekirje kyselyyn valituille

SIVU1(1)

Hyvä vanhempainryhmän ohjaajaksi valmistunut!

Saat tämän sähköpostin, koska olet valmistunut Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vahvuutta Vanhemmuuteen ja Lapsi Mielessä -vanhempainryhmien ohjaajaksi vuosien 2015—2018 aikana.

Olen sosionomi (AMK) -opiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teen MLL:n _____ Piirin tilaamana *opinnäytetyötä, jonka aiheena on ryhmänohjaajakoulutuksen merkitys koulutuksen käyneille*. Lisäksi kerätään tietoa ryhmänohjaajakoulutuksen sekä jatkokoulutusten kehittämistä varten.

Opinnäytetyö toteutetaan kyselytutkimuksena, johon kutsun Sinut osallistumaan. Kyselyn vastaanottajat on valittu sattumanvaraisesti.

Vastaaminen tapahtuu nettilinkin kautta täysin anonyymisti. Tutkimuksen tekijänä en saa kyselyyn osallistuvista mitään tietoa itselleni, kuten nimiä, sähköposti osoitteita. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa.

Toivon, että voit antaa arvokasta tietoasi vastaamalla kysymyksiin. Jokainen vastaus on tärkeä!

Kysely on avoinna 29.4. asti. Voit tarvittaessa keskeyttää kyselyn tekemisen ja jatkaa myöhemmin.

Lisätietoa löytyy kyselyn alusta. Linkki kyselyyn: <https://link.webropolsurveys.com/S/D3F3621510CE7BE5>

Valmis opinnäytetyö on saatavilla sen valmistuttua syksyn 2020 aikana Theseus-tietokannassa osoitteessa www.theseus.fi.

Suuri kiitos osallistumisestasi jo etukäteen!

Ystävällisin yhteistyöterveisin, Taina Salminen

Vastaan mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin: taina.salminen@student.hamk.fi

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Piirin kouluttamat vanhempainryhmien ohjaajat

Hei! Sinut on valittu sattumanvaraisesti osallistumaan tähän kyselyyn, koska olet valmistunut MLL:n Piirin mentalisaatioperustaisen VV ja LM -vanhempainryhmien ohjaajaksi vuosien 2015 - 2018 aikana.

Kysymykset liittyvät opinnäytetyöhön, ja vastausten avulla halutaan saada tietoa vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen merkityksestä sinulle sekä tietoa koulutuksen kehittämistä varten. Vastaukset käsitellään täysin anonyymisti. Myöskään työnantajakunta tai organisaatio ei käy vastauksista ilmi. Kuntiin/organisaatioon liittyviä kysymyksiä kysytään koulutuksen yleistä kehittämistyötä varten.

Kyselyssä on 13 kysymystä, ja sen tekeminen vie noin 15-25 minuuttia. Voit tarvittaessa keskeyttää kyselyn tekemisen, tallentaa vastauksesi ja jatkaa myöhemmin. Kun tallennat vastauksesi ja annat sähköpostiosoitteesi, saat sähköpostiisi uuden linkin kyselyn jatkamista varten. Mikäli viestiä ei näy, tarkastathan roskapostin ja vastaavat kansiot sen varalta.

Kysely on avoinna 29.4. asti.

Vastaustesi avulla saadaan arvokasta tietoa, jonka avulla koulutuksia voidaan kehittää edelleen.

1. Koetko, että omassa työotteessasi ja ajattelussasi on tapahtunut muutoksia vanhempainryhmän ohjaajakoulutuksen jälkeen? *

- Kyllä. Kerro lisää:
- En. Kerro lisää:

2. Koetko, että koulutuksesta on ollut hyötyä omalle ammatillisuudellesi? *

- Kyllä. Kerro lisää:
- En. Kerro lisää:

3. Kertoisitko jonkin konkreettisen esimerkin (vaikka ihan pienenkin) siitä, millä tavoin reflektiivinen työote näkyy omassa työssäsi. *

4. Mitä haluaisit kertoa koulutuksen merkityksestä sinulle? *

5. Järjestetäänkö työnantajakunnassasi Vahvuutta vanhemmuuteen ja/tai Lapsi mielessä -vanhempainryhmätoimintaa? *

Kyllä.

Ei. Mitä ryhmien toteuttaminen mielestäsi vaatisi?

En tiedä.

6. Kuuluuko vanhempainryhmän ohjaus sinun työnkuvaasi? *

Kyllä. Millaisena koet sen?

Ei. Miksi? Jos se olisi mahdollista, olisitko halukas siihen yhdessä parin kanssa?

7. Onko työhösi tullut enemmän muuta ylisektorista yhteistyötä koulutuksen myötä? *

Kyllä. Kerro millaista:

Ei. Kerro miksi ei:

8. Miten ryhmätoimintaa voisi mielestäsi kehittää omassa työyhteisössäsi ja/tai työnantajakunnassasi/organisaatiossasi?

9. Oletko osallistunut MLL:n järjestämiin vuosittaisiin alueellisiin syventäviin jatkokoulutuspäiviin? *

Kyllä. Mitä sisältöjä toivoisit näihin päiviin?

En. Miksi? Mitä sisältöjä toivoisit näihin päiviin?

10. Koetko tarvitsevasi muuta tukea ylläpitämään mentalisaatioon perustuvaa reflektiivistä työtettä? *

Kyllä. Kerro millaista:

En.

11. Koetko, että tämän tyyppistä vanhemmille suunnattua ennaltaehkäisevää ryhmätoimintaa tarvitaan? *

Kyllä. Kerro lisää:

En. Kerro miksi et:

12. Mikä on ammattisi/toimenkuvasi? *

13. Vapaa sana (esim. mitä muuta haluat kertoa, kokemuksia ryhmistä, palautetta...)
